

Le **27 SEP. 2017**

N° **0431**

საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტო
არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ობიექტის/მეგლის სააღრიცხვო ზარათი

№15

1. მიუთითეთ ელემენტის სახელწოდება

ქართული ჭიდაობა

2. აღნიშნეთ ელემენტის სახეობა

1 ზეპირი ტრადიცია და გამოხატვის ფორმა	
2 საშემსრულებლო ხელოვნება	X
3 საზოგადოებრივი გამოცდილება	X
4 გარესამყაროსთან დაკავშირებული გამოცდილება	
5 ხელოსნობის დარგი და ტექნოლოგია	X

3. აღნიშნეთ ელემენტის გავრცელების არეალი

1. ამჟამინდელი გავრცელების არეალი	საქართველო
2. ისტორიული გავრცელების არეალი	თანამედროვე და ისტორიული საქართველო
3. წარმოშობის ადგილი	ისტორიული საქართველო
4. კულტურული სივრცე	

4. მიუთითეთ ელემენტის წარმოშობის დრო

სავარაუდოდ ძვ.წ.ად. VI-V სს. (ელაშვილი, ვ. „ქართული ჭიდაობა“, თბ. 1975; გაზ. ლელო, N119. 1957. 03.X.)

5. ელემენტის ფუნქცია

თავდაპირველი	ამჟამინდელი
საბრძოლო ხელოვნების ნაწილი; გასართობ-სანახაობითი ასპარეზობა, რიტუალურ-სანახაობითი დღესასწაულის ერთ-ერთი შემადგენელი ნაწილი	სპორტის სახეობა, გასართობი, სასეირო სანახაობა

6. ელემენტის მატარებლები

1. თემები	საქართველოს სოფლებისა და ქალაქების მამაკაცი მოსახლეობის დიდი ნაწილი (6 წლიდან დაახლოებით 45 წლამდე) ძირითადად შიდა ქართლის, ქვემო ქართლის, კახეთის, სვანეთის, იმერეთის, აჭარის, რაჭა-ლეჩხუმის, სამეგრელოს, გურიის თემები და საქართველოს ქალაქების მოსახლეობა.
2. ჯგუფები	სპორტული ჯგუფები და სექციები, რომლებიც ფუნქციონირებენ საგანმანათლებლო-სასწავლო დაწესებულებებში, სპორტულ კლუბებთან, რაიონულ კულტურის სახლებში, სხვა დაწესებულებებში.
3. ინდივიდები /ოჯახები (სასურველია მიუთითოთ რაოდენობრივი მაჩვენებელი, კონკრეტული გვარ-სახელები)	ბერუაშვილების ოჯახი ქარელის თემიდან (შიდა ქართლი), დავითაშვილების ოჯახი ახმეტის თემიდან (კახეთი), ყურაშვილების ოჯახი კასპის თემიდან (შიდა ქართლი), ხაბარელების ოჯახი ქარელის თემიდან (შიდა ქართლი) მჭედლიშვილების ოჯახი გორიდან (შიდა ქართლი), მუმლაძეების ოჯახი ლაგოდეხის თემიდან (კახეთი); ხუბულურების ოჯახი - სკრას თემი (შიდა ქართლი) გურამ თუშიშვილი - თბილისი, ზაქარია მოხიაშვილი - თბილისი, მამულაშვილი გიორგი -კასპის თემი (შიდა ქართლი), შოთა ჩოჩიშვილი -გორი (შიდა ქართლი), გიორგი გაჩეჩილაძე -ზესტაფონი (იმერეთი), კობა გოლეტიანი ოჯახი- ცაგერის თემი (რაჭა-ლეჩხუმი), ალბერტ ზურაბიანი - სვანეთი, მურთაზ თურთია -სამრეგრელო, ბექა ღვინიაშვილი რუისის თემი (ქვემო ქართლი), ოთარ ყურაშვილი - თბილისი, ვალერი პარუნაშვილი -საგარეჯოს თემი, გოჩა ოსაძე - თბილისი, გურამ სამხარაძე - ყვარელის თემი (კახეთი), რეზო თაბუკაშვილი - მცხეთა, ნიკოლოზ მელიქიშვილი - რუსთავი (ქვემო ქართლი), ზვიად

	ნიგურიანი - მესტიის თემი (სვანეთი), რობერტ მიძიშვილი დუშეთის თემი (მცხეთა-მთიანეთის რეგიონი), მამედ მამედოვი - მარნეულის თემი (ქვემო ქართლი), მამედ მამედოვი - თელავი (კახეთი), ვახტანგ ზოიძე ქობულეთი და სხვა.
--	---

7. ობიექტის პრაქტიცირებაში/დაცვაში/აღორძინებაში ჩართული (ან მასთან კავშირში მყოფი) ინსტიტუციები, ორგანიზაციები და ა.შ.

„ქართული ჭიდაობის“ დაცვასა და მის პოპულარიზაციას ახორციელებს არაერთი არასამთავრობო თუ სამთავრობო ორგანიზაცია. მათი ქმედებების კოორდინაციას და ჰარმონიზირებას, ადგილობრივ თემებში ჭიდაობის პრაქტიცირების ხელშემწყობ საქმიანობას ხელმძღვანელობს ააიპ „ქართული ჭიდაობის ეროვნული ფედერაცია“, რომელმაც თავისი არსებობის მანძილზე საქართველოს რეგიონებში ხელი შეუწყო რეგიონალური ფედერაციების ჩამოყალიბებას. ადგილებზე ქართული ჭიდაობის დაცვისა და პოპულარიზაციის საქმეში ჩართულია: ააიპ ქართული ჭიდაობის კახეთის რეგიონალური ფედერაცია, ააიპ ქართული ჭიდაობის შიდა ქართლის რეგიონალური ფედერაცია, ააიპ ქართული ჭიდაობის იმერეთის რეგიონალური ფედერაცია, ააიპ ქართული ჭიდაობის ქვემო ქართლის რეგიონალური ფედერაცია, ააიპ ქართული ჭიდაობის სამეგრელო -ზემო სვანეთის ფედერაცია, ააიპ ქართული ჭიდაობის თბილისის ფედერაცია, ააიპ აჭარის ქართული ჭიდაობის ფედერაცია, საერთაშორისო საქველმოქმედო ფონდი „ქართუ“, სპორტული სკოლები, სპორტული გაერთიანებები, და ა.შ.

საქართველოს სამთავრობო და სასწავლო საგანმანათლებლო სექტორში ქართული ჭიდაობის კვლევის, დაცვისა და პოპულარიზაციის მიმართულებით საქმიანობენ: საქართველოს სპორტისა და ახალგაზრდობის საქმეთა სამინისტრო, საქართველოს სახელმწიფო ფიზიკური აღზრდისა და სპორტის სასწავლო უნივერსიტეტი, ივანე ჯავახიშვილის ისტორიისა და ეთნოლოგიის ინსტიტუტი, საქართველოს ეროვნული არქივი, ილია ჭავჭავაძის სახელობის საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა, ადგილობრივი თვითმმართველობა, საჯარო და კერძო სკოლები და ა.შ.

8. ობიექტის აღწერა

ქართული ჭიდაობა ფიზიკურ წვრთნასა და სიძლიერეზე ორიენტირებული მამაკაცთა ასპარეზობაა, უძველესი ტრადიციული საბრძოლო-სპორტული შეჯიბრია, რომელმაც მე-19 საუკუნის შემდეგ დაკარგა საბრძოლო დანიშნულება და ეფექტურ, სპორტულ სანახაობად იქცა. ელემენტი კომპლექსურია, მის სპეციფიკას შერკინების, მუსიკის, ცეკვისა და ჩაცმულობის ერთობლიობა განაპირობებს. უმეტესად იმართება ღია ცის ქვეშ, ბალახით ან ნახერხით დაფარულ, ან თივამოყრილ შემოსაზღვრულ მოედანზე, დათქმულ დროს, გულშემატკივრების მიერ შეკრულ წრეში, რომელსაც წინასწარ წმენდენ ქვებისაგან. პაექრობის დაწყებას აღნიშნავს მუსიკა (აღმოსავლური ზურნა, ქართული დოლი). ჭიდაობას იწყებენ ყმაწვილები, აგრძელებენ ზრდასრული ფალავნები.

მეტოქეები ხელის ჩამორთმევით ცვლიან ადგილებს და ჩოხაში ხელის ჩავლებით იწყებენ ორთაბრძოლას. მოპაექრეები თანდათან აქტიურდებიან და სპეციალური ილეთების გამოყენებით ცდილობენ მოიპოვონ უპირატესობა. მუსიკა, ორთაბრძოლის კვალდაკვალ ბრძოლისუნარიანობას უღვივებს, ტემპო-რიტმს კარნახობს მოპაექრეებს, აზარტს ჰმატებს პაექრობას. შერკინება ეფექტური, სანახაობრივია და მრავალრიცხოვან გულშემატკივარს იზიდავს.

შერკინება გრძელდება ხუთი წუთი. გამარჯვება ქულების უპირატესობით განისაზღვრება. დროის ამოწურვამდე „სუფთა გდებით“, ბეჭებზე დანარცხებული - წაგებულია. აკრძალულია დაცემულ მოწინააღმდეგესთან ბრძოლის გაგრძელება. პაექრობის დასრულებისას მეტოქეები, ერთმანეთის მიმართ

პატივისცემას ხელის ჩამორთმევითა და მხარ-მკერდის მიბჯენით გამოხატავენ. ზოგჯერ, შერკინების ბოლოს, ფალავნები მოედანს ქართული ცეკვის ილეთების შესრულებით ტოვებენ. ხშირად, გამარჯვებული ფალავანი ცოცხალი ყოჩით, ან სხვა პრიზით ჯილდოვდება.

ქართულ ჭიდაობას სხვა ხალხების ტრადიციულ საბრძოლო-სპორტული სახეობებიდან გამოარჩევს სპეციფიკური ილეთები, რომლებიც ძირითადად, საერთოა საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში, თუმცა არის ლოკალური განსხვავებები.

ქართული ჭიდაობის მრავალფეროვნებას თან ახლავს ილეთების სიმრავლე, რომელთა უმეტეს ნაწილის ადრინდელი სახელწოდებები დღემდე შემორჩა. ასეთებია: კაურები, ღოჯურები, თემოები, მოგვერდები, კისრულები, სარმები და სხვ. ილეთებს ძირითადად 8 ჯგუფად ჰყოფენ.

სარმა ისეთი მოქმედებაა, როცა ფეხის მოდება ხდება, მოწინააღმდეგე, თავის ფეხს შეუყოფს მოწინააღმდეგეს ფეხებშუა; ქუსლითა და წვივის უკანა ნაწილს მოსდებს მოწინააღმდეგის წვივის უკანა ნაწილს და ფეხით თავისკენ ეწევა, ხელებით კი უბიძგებს მოწინააღმდეგეს. არის სარმის სხვადასხვა ვარიანტები: ამოსმული შუასარმა, ქუსლური, გარესარმა, განგამოკრული შუა სარმა, გამოკრული შუასარმა და ა.შ.

კაურის დროს მოჭიდავე ერთ ხელს ჩაჰკიდებს ჩოხის ყურში, მეორე ხელს გადაუტარებს მხარზე და ჩაავლებს ქამარში, ფეხს კი შეყოფს მოწინააღმდეგის ფეხებშუა, შემოხვევს, ფეხისა და თემოს ბიძგებით მაღლა ასწევს მოწინააღმდეგეს და გამოჰყავს წონასწორობიდან, თავისკენ მიიზიდავს და აგდებს გულაღმა. კაურებიც სხვადასხვა სახისაა: მკლავური გარე კაური, მუხლქვეშა შუა კაური, ჩაკეტილი შუა კაური და ა.შ.

ცერულის დროს მოჭიდავე ფეხის ტერფის წინა ნაწილით მოწინააღმდეგეს გარედან აწვება წვივზე, მხრებთან ჩავლებული ერთი ხელით მიიზიდავს, ხოლო მეორეთი განიზიდავს წონასწორობიდან გამოსულ მოწინააღმდეგეს. ცერულსაც გააჩნია თავისი ვარიანტები: ცერული მხარეთმოს დაჭერით, ცერული მხრებში ხელის ჩავლებით და სხვ. ღოჯური ისეთი მოქმედებაა, როცა მოჭიდავე ხელებს შემოხვევს მოწინააღმდეგეს წელზე, თავისკენ მიიზიდავს, აიტაცებს და ტანის მარცხნივ ან მარჯვნივ შემობრუნებით გულაღმა აგდებს სარბიელზე. ღოჯურის სახეებია: წინა ღოჯური, უკანა ღოჯური, გვერდითი ღოჯური

მოგვერდის დროს მოჭიდავე ხელს ავლებს მოწინააღმდეგეს ქამარსა და ჩოხის ყურში, ერთი ფეხი წინ უდგას მეორე უკან, წონასწორობას გადაიტანს წინა ფეხზე, მუხლებში ოდნავ მოიხრება, შემობრუნდება, გვერდს შეაცურებს მოწინააღმდეგის მუცლის ქვეშ, უბიძგებს მუცლის არეში. მუხლებით გაიმართება, მოწინააღმდეგეს გადმოიტანს და აგდებს. მოგვერდის სახეებია: მოკლე მოგვერდი, მკლავჩაკეტილი მოგვერდი, ღრმა მოგვერდი, გრძელი მოგვერდი და ა.შ.

თემოს ჩატარებისას მოჭიდავე მოწინააღმდეგეს ხელს ავლებს ჩოხასა და ქამარში, წონასწორობას გადაიტანს წინა ფეხზე, უკანა ფეხს გადადგამს მოწინააღმდეგის ფეხებშუა, მუხლებში ოდნავ მოიხრება, თემოს მიაყრდნობს მოწინააღმდეგის ბარძაყსა და მუცლის არეს, თემოს უბიძგებს. მუხლებში გაიმართება, ხელით მოიზიდავს და თემოზე გადმოტარებით აგდებს გულაღმა. თემოსაც გააჩნია თავისი ვარიანტები: ორმხრივი თემო, ხელმოხვეული თემო, შებრუნებული თემო და ა.შ.

კისრულის ჩატარებისას მოჭიდავე ხელს ავლებს მოწინააღმდეგეს ჩოხაში და ცრუ მოძრაობით გამოიყვანს წონასწორობიდან, სწრაფად შებრუნდება, მხრებს და წელს შეუცურებს მუცელსა და მხრებთან, მუხლებში გაიმართება და მოწინააღმდეგეს მოიკიდებს ზურგზე, წინ დაიხრება, კისერზე გადმოტარებით აგდებს ძირს.

ბრუნების ჩატარებისას მოჭიდავე მოწინააღმდეგეს თემოზე ან შუაკაურზე მყოფს აწევს მაღლა ხელებით და ფეხით, აგდებს გულაღმა უკან. ბრუნების სხვადასხვა სახისაა: გარეკაურის ბრუნი, ხელგადავლებული

შუაკაურის ბრუნის და ა.შ. დღეისათვის დაფიქსირებულია ქართული ჭიდაობის 200-მდე ილეთი და კონტრ-ილეთი. ელემენტის შემოქმედებითობას და მოჭიდავის ოსტატობას ილეთების კომბინირება განსაზღვრავს.

ქართული ჭიდაობისთვის დამახასიათებელია რაინდული სული. მიუღებელია სარბიელიდან გაქცევა, დაცემულთან ჭიდაობა, მოწინააღმდეგის განზრახ დაშავების მცდელობა. შერკინება პირდაპირია: ხელი-ხელს ებრძვის, ფეხი-ფეხს, თემო-თემოს. გამორიცხულია მიპარვა, ან მზაკვრული მოქმედება. მოჭიდავენი ჭიდაობის დაწყებისას ერთმანეთის პირისპირ უნდა იდგნენ, თუკი ჭიდაობისას რომელიმე დაეცემა, დაუშვებელია მასთან ბრძოლის გაგრძელება, მასზე მიწოლა ან მოედნიდან გადაგორება.

ჭიდაობის სრულყოფა, თაობიდან თაობაზე გადაცემა ხდება ოჯახებში, სოფლებში, თემებში. ადრე გაზაფხულიდან გვიან შემოდგომამდე, ღია სივრცეში სათამაშოდ გამოსული მოზარდები, მწვრთნელ-მასწავლებლის გარეშე იწყებენ ჭიდაობის უნარ-ჩვევების დახვეწას, იყენებენ ნანახ, თუ უკვე გამოცდილ და დახვეწილ თვითშესწავლილ ილეთებს. ეს მათთვის გართობის, თავისუფალი დროის გატარების, საკუთარი შესაძლებლობების გამოვლენის საუკეთესო საშუალებაა. ხშირად, სოფლის გამოცდილი ქომაგები ეხმარებიან მათ ილეთის სწორად გამოყენებაში. ქართული ჭიდაობის შესწავლა არაფორმალურთან ერთად ხდება ფორმალურად, როგორც საშუალო და უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში ფიზიკური აღზრდისა და სპეციალური პროგრამების ფარგლებში, ისე ქართული ჭიდაობის რეგიონალური ფედერაციების მიერ.

ქართული ჭიდაობის ჯგუფი-სექციები, წრეები ფუნქციონირებს თითქმის ყველა სოფლისა თუ ქალაქის სპორტულ ცენტრებში, საჯარო და კერძო სკოლებში, კლუბებში.

ააიპ „საქართველოს ქართული ჭიდაობის ეროვნული ფედერაციის“ და რეგიონალური ფედერაციების საქმიანობა მიმართულია ელემენტის ტრადიციების გაგრძელებისკენ. ისინი სათავეში უდგანან სოფლად თუ ქალაქად სპორტულ-სანახაობითი შეჯიბრებების მოწყობას, საგანმანათლებლო სექტორსა და მოყვარულთა გაერთიანებებში გამოცდილი ფალანგების ჩართვით, ცოდნის გადაცემის ხელშეწყობას.

გარდა აღნიშნულისა, ელემენტის შესახებ ცოდნის გადაცემა საგანმანათლებლო-პოპულარული პუბლიკაციებით ხდება. არსებობს ქართული ჭიდაობის არაერთი სახელმძღვანელო, სადაც შესულია როგორც ჭიდაობის ისტორია, ასევე ჭიდაობის დღემდე შემორჩენილი ილეთები. ქართული ჭიდაობის ცოდნისა და უნარ-ჩვევების შესწავლას ხელს უწყობს ადგილობრივი ტელევიზიითა და მედიის საშუალებებით მისი გაშუქება, ჭიდაობის ტრანსლირება. ბოლო დრომდე ადგილობრივი ტელევიზიით გადაიცემოდა ქართული ჭიდაობის შემსწავლელი გაკვეთილები.

დღეისათვის, ელემენტი სოციალური ურთიერთობის საშუალებაა. ქართულ ჭიდაობას, როგორც რაინდობის ინსტიტუტს, ქართველები საკუთარი იდენტობის გამომხატველად მიიჩნევენ. იგი ხელს უწყობს თემში ჯანსაღი ცხოვრების წესის დამკვიდრებას, მოზარდი თაობის სულიერ და ფიზიკურ აღზრდას, ჯანსაღი პაექრობის სულისკვეთების, ტოლერანტული ბუნების ჩამოყალიბებას; ემსახურება ვაჟკაცური ბუნების პიროვნების გამოვლენას.

შეჯიბრებები იმართება არა მარტო თემში, არამედ სხვადასხვა თემს შორის, მათ შორის ეროვნული უმცირესობებით დასახლებულ რეგიონებში და მულტიკულტურული საზოგადოებიდან გამომდინარე ხელს უწყობს: ურთიერთობების გაღრმავებას სხვადასხვა თემებსა და სოფლებს შორის, მიუხედავად ეთნიკური თუ რელიგიური განსხვავებისა; ახალგაზრდების დამეგობრებას; თაობათა შორის

ურთიერთობის განმტკიცებას;

„ქართული ჭიდაობა“ ახასიათებს რაინდული ბუნება. ის ამკვიდრებს მოწინააღმდეგის პატივისცემის, დაცემულის განრიდების უნარს; გამორიცხავს მტკივნეულ და შეურაცმყოფელ ილეთებს; დამარცხება არ გულისხმობს მტრობას. ნებისმიერი პაექრობა მეტოქეებს შორის მეგობრობის გამომხატველი რიტუალითა და ხელის ჩამორმევით სრულდება, ხელს უწყობს სოციუმში ურთიერთპატივისცემის გაღრმავებას.

ელემენტის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სოციალურ-კულტურული ფუნქციაა საქართველოს ფარგლებს გარეთ არსებული ქართულ დიასპორებში კულტურული იდენტობის შეგრძნების შენარჩუნება. დიასპორების ორგანიზებით იმართება შეჯიბრებები აზერბაიჯანში, უკრაინაში, აშშ-ში, რუსეთში.

ელემენტი აერთიანებს საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში ტრადიციულად ჩამოყალიბებულ კუთხურ ილეთებს, უზრუნველყოფს მათ სიცოცხლისუნარიანობას, ხელს უწყობს კულტურული მრავალფეროვნების შენარჩუნებასა და წარმოჩენას.

ქართული ჭიდაობის სამოსი ქართული ეროვნული ტანსაცმლის ნაწილია და მამაკაცის სამოსის მსგავსად, „ჩოხა“ ჰქვია. ჩოხა უსახელო, უსაყელო და წინიდან სიგრძეზე ჩაჭრილი მოკლე ხალათია (სიგრძე-80/90 სმ; კალთების სიგანე 115/125 სმ.). ჩოხა იკერება სქელი და მკვრივი ტილოსგან. კალთების ქობა დაკეცილია. ქამარი მზადდება ტილოს იმავე ქსოვილისგან (200X55) ქობა სამოსლის კიდურის სადები. სვანეთში ჭიდაობისას შალის ხალათს იცვამდნენ. ქამარი ფალავნის კოსტიუმის აუცილებელი ელემენტი იყო, რომელიც წელზე მაგრად უნდა ყოფილიყო მოჭერილი. ფეხზე სვანური ქალამნები ეცვათ, თავზე ჩვეულებრივ, სვანური ქუდი ეხურათ.

ქალები არ ჭიდაობენ, თუმცა ცნობილია ქალთა ჭიდაობის ერთეული შემთხვევები. ქალები აქტიურად გულშემატკივრობენ მოპაექრე ვაჟებს. ბოლო დრომდე საზოგადოებაში დამკვიდრებულია ახალგაზრდა ქალისათვის თავის მოწონების მიზნით ახალგაზრდა მამაკაცების ჭიდაობა.

შიდა და ქვემო ქართლის, კახეთის, იმერეთის და საქართველოს სხვა კუთხეების სოფლებსა თუ რაიონულ ცენტრებში გავრცელებულია შერკინების ტრადიცია ღია ცის ქვეშ, სპეციალურად გამოყოფილ, ნახერხითა თუ ბალახით დაფარულ მოედანზე. ასეთი ასპარეზობა თან სდევს რელიგიურ დღესასწაულებს (გიორგობას, მარიამობას, აღდგომას, კვირაცხოვლობას, ქრისტეშობას, ნინობას, ღვთისმშობლობას, ამალღებას, ზზობას, სამებობას, ხარებას, ფერისცვალებას, ჯვრის ამალღებას პეტრე-პავლობას, ნათლისღებას, იოანე ნათლისცემლობას და ა.შ.)

აღნიშნული დღესასწაულების გარდა, საქართველოს ბევრ სოფელში ზაფხულობით, სახალხო თავყრილობისა თუ ზეიმის მთავარი მოვლენა თითქმის ყოველთვის არის ქართული ჭიდაობა (თელეთში - თელეთობისას, ზერტში - უსანეთობისას, ბეშუმში - შუამთობისას, ფოლადაურში - მარეთობისას, ხაშურში - გორთაობისას, ქსოვრისში - ლაშრობისას, ახალგორში - ერისთაობისას, მარტყოფში - აპარნობისას, თეთრწყლებში - სამასარაგველობისას, იყალთოში - შოთაობისას, სიღნაღში - ვანობისას და ა.შ.).

აღნიშნული ასპარეზობაში ნებისმიერი მსურველი ერთვება. მოჭიდავეებს ჭიდაობაში გამოცდილი თანასოფელი განსჯის და გამრჯვებულსაც ის გამოავლენს. სახალხო ასპარეზობას სოფლის მოსახლეობის დიდი ნაწილი სიხარულითა და ენთუზიაზმით ელოდება.

ქართული ჭიდაობის ლოკალური ნაირსახეობები დღემდე შემორჩენილი და დამოწმებული საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში. ასეთებია:

1. იმერეთში-საბეჭურიდან ჭიდაობა და გიმრაობა
2. რაჭაში-ლოჯური და ხაცური
3. ხევსურეთში-მუქასრისა და მოშ და მოშ

4. გურიაში-ჭედობა და ტეკობა
5. სამეგრელოში-რკინება
6. მთიულეთში-ილლი ღორა
7. საინგილოში-ქამარ ქამარ
8. ქართლ კახეთში-მაჯურა, თვალახვეული, მკერდაობა
9. სვანეთში-ლიბრგიელი, ლიბურძგალი
10. ფრაგმენტულად არის შემორჩენილი აგრეთვე-მესხური ჭიდაობა.

მიუხედავად იმისა, რომ ეს სახეობები ჯერ კიდევ არის შემორჩენილი, დღის წესრიგში დგას მათი მიმართ მეტი ყურადღება, ფიქსაცია, პოპულარიზაცია, სამეცნიერო შესწავლა და წახალისება. განსაკუთრებით საშურია სვანეთში გავრცელებული სახეობის (ლიბრგიელი და ლიბურძგალი) და სამცხე-ჯავახეთში არსებული მესხური ჭიდაობის ხელშეწყობა.

საქართველოში, ღია ცის ქვეშ ჭიდაობის ტრადიციის შენარჩუნებისათვის, სასურველია ადგილობრივი თვითმმართველობის უფრო აქტიური ჩართვა ახალი, ტრადიციული საჭიდაო მოედნებისთვის შესაბამისი სივრცის გამოსაყოფად, რაც ხელს შეუწყობს ტრადიციის გაგრძელებას, მომავალ თაობების დაინტერესებას და შესაბამისად, ამ სახეობების პოპულარიზაციას.

ქართული ჭიდაობის შესახებ ისტორიულ ცნობებს ისტორიულ წყაროებში ვხვდებით. სულხან-საბა ორბელიანის (მე-16 მე-17სს) განმარტებით, **ჭიდაობა/ჭიდება** „არს მხეცი და კაცი რა შეიჭიდნენ, გინა მხეცი და მხეცი ანუ პირუტყვი და პირუტყვი; ხოლო კაცი კაცსა რა ეჭიდებოდეს, რკენა ეწოდების“ [სულხან-საბა ორბელიანი, ლექსიკონი ქართული, თბ. 1991]. ტერმინი – **რკენა/რკინება** კი ბრძოლას, შებრძოლებას ნიშნავს [აბულაძე, ი: ძველი ქართული ენის ლექსიკონი (მასალები), გამომც „მეცნიერება“, თბ., 1973].

პირველი ცნობა ქართული ჭიდაობის შესახებ დაცულია IX ს-ის ჰაგიოგრაფიულ ნაწარმოებში – „ცხოვრება სვიმონ მესუეტისა“, რომელშიც იგი სახელწოდება - **რკენათია** მოხსენიებული. ჭიდაობა თხზულებაში განხილულია, როგორც საბრძოლო ხელოვნების ერთ-ერთი მიმართულება.

შედარებით გვიანდელ, XVI ს-ის ქართულ საისტორიო მწერლობაში – „მესხური ქრონიკები“ მოთხრობილია სამცხე-საათაბაგოს თავკაცის – ყვარყვარეს თავის გადარჩენის ამბავი, რომელიც ხონთქრის კარზე, ხონთქრის მიერ შერჩეული ფალავნის დამარცხებით დაიმსახურა [ქართლის მოქცევისა სუმბატისა და ბაგრატიონების შესახებ და მესხური დავითნისა, ტფ, 1890].

ქართული ჭიდაობის სიძველეს ალავერდის კედელზე შესრულებული ჭიდაობის სცენაც ადასტურებს. ქართული სახეები, ტრადიციული სამამაკაცო კაბა, ფეხსამოსის ტიპი და მოძრაობის პლასტიკა, ერთმნიშვნელოვნად, ქართულ ტრადიციულ საჭიდაო ხელოვნებაზე მიანიშნებს [რობაქიძე ალ., „სპორტის ეროვნული სახეობანი“ (ლექციები)].

ქართული ჭიდაობის შესახებ ცნობები დაცულია ასევე ქართულ ფოლკლორში, პროზასა და პოეზიაში. ერთ-ერთი ასეთია მეფე არჩილ II (1647 - 1713) თხზულება – „გაბასება თეიმურაზისა და რუსთველისა“ (არჩილი: "გაბასება თეიმურაზისა და რუსთველისა", *ქართული მწერლობა*, ტ. 6. თბ. 1989). საგულისხმოა ასევე, დაწერილი თუ ზეპირად თქმული მრავალრიცხოვანი **ლეგენდები და ანდაზები**, რაც ქართული ჭიდაობის ხალხში პოპულარობის დასტურია.

„ლეგენდა ამირანზე“:
„ამირან დევი შეიბნენ,
მიწას გაჰქონდა გრიალი,
ამირანმა დევი დასცა,
ადგილი დახვდა ქვიანი,
დასცა და ბეჭი მოსტეხა,
დააწყებინა ღრიალი“.

ქართული ჭიდაობისადმი დიდი მხარდაჭერითა და სიმპათიით იყვნენ განწყობილნი მე-19 სკ-ის ქართველი საზოგადო მოღვაწეები: ილია ჭავჭავაძე, აკაკი წერეთელი, ანტონ ფურცელაძე, სერგეი მესხი, გრ. ორბელიანი და სხვანი. დიდი ადგილი ჰქონდა სპორტის ამ ტრადიციულ სახეობას დათმობილი ქართულ იმ დროინდელ ჟურნალ-გაზეთებში – „ივერია“, „დროება“ და სხვა.

ქართული ჭიდაობის შესახებ არსებობს ცნობები უცხოელ მოგზაურთა ჩანაწერში. ჯიოვანი პლანო კარპინი მონღოლთა ოქროს ურდოში ყოფნისას, აღწერს ორი ქართველის ჭიდაობის ნაღვლიან ისტორიას [ისტორია მონღოლებისა, ნაკვ. 2, თბ. 1942].

1899 წ. საქართველოში იმოგზაურა ფრანგმა მწერალმა, ეთნოგრაფმა და პროფესორმა, ბარონ დე ბაიმ (1853-1931) (ამურ ოგიუსტ ლუი ჰოზეფ ბერტელი). მან ქართველთა ცხოვრება აღწერა პარიზში, 1899 წელს გამოცემულ წიგნში „კავკასიის სამხრეთ მხარეში“ („AU SUD de chaine du Cau-case“), რომლის ერთ-ერთ ნაკვეთშიც აღწერილია ქართული ჭიდაობის თავისებურებები. ბარონი დე ბაი თვითონ იღებდა წიგნში გამოსაქვეყნებელ ფოტოსურათებსაც. ილუსტრირებულ ფრანგულ გამოცემაში არის ორი საინტერესო ფოტოსურათი, რომელიც ავტორს კახეთში, „ალავერობაზე“ (საერო დღესასწაული) გადაუღია.

1947 წელს საქართველოში ჩამოვიდნენ ნობელის პრემიის ლაურეატი ამერიკელი მწერალი ჯონ სტაინბეკი და ფოტოხელოვანი რობერტ კაპა (ანდრე ფრიდმანი). მათ დაათვალიერეს ქალაქები: თბილისი, მცხეთა, გორი, ატენი, ჩაქვი, ბათუმი და სხვ. გორში ყოფნისას ამერიკელებს შემთხვევით ქართული ჭიდაობის შეჯიბრება უნახავთ, რომელიც დეტალურად აღუწერიათ თავის წიგნში.

ქართული ჭიდაობის ტურნირებს ტრადიციულდ მართავდნენ საპატიო სტუმრის დახვედრისას, ხალხურ დღესასწაულებსა და უქმე დღეებში. (კვანტიძე გ., ეთნოგრაფიული სურათები XVII-XVIII სს. საქართველოს ისტორიიდან, 2010; <http://iliauni.edu.ge/uploads/other/1/1485.pdf>).

ჭიდაობა ასევე თან სდევდა რიტუალურ-სანახაობითი ხასიათის თუ სხვა დღესასწაულებს. მაგ. „ბერიკაობა-ყენობის“ დროს ფალავანთა დაჭიდებისას გამარჯვებულს ყენად ირჩევდნენ [ჯანელიძე, დ., ქართული თეატრის ისტორია. წიგნი პირველი, ხალხური საწყისები, თბ., 1983].

XXს-ის 20-30იან წლებამდე ჭიდაობა ტრადიციულად, კალთებაკეცილ, საყოველღეობო ჩოხაში გამოწყობილ ფალავნებს შორის იმართებოდა (კვანტიძე გ., ეთნოგრაფიული სურათები XVII-XVIII სს. საქართველოს ისტორიიდან, 2010; <http://iliauni.edu.ge/uploads/other/1/1485.pdf>), ხოლო დღევანდელი ფორმა XX ს-ის 30–იანი წლებში შეიქმნა,

მე-20 საუკუნის დასაწყისიდან დიდი პოპულარობით სარგებლობდა ჭიდაობა თბილისში და სხვა დიდი ქალაქებში, ხშირად ასპარეზობები სხვადასხვა უბნებს შორის იმართებოდა, მასში მონაწილეობას ღებულობდნენ არა მარტო ქალაქელები, ასევე ახლო-მახლო სოფლებიდან ჩამოსული მოხალისეებიც. მსაჯებად ინიშნებოდნენ მაყურებლებიდან ყველაზე სახელოვანნი და დარბაისელი პირნი. წრეში წესრიგის დასამყარებლად მაყურებლები არჩევდნენ ყოჩაღ, მარდ ჭაბუკებს, რომლებიც კოხტად გამოწყობილი სახრით გარს ურბენდნენ წრეს (განის გამშლელი) და გამოწეულ მაყურებებს უკან ახვეინებდნენ, ისინი აგროვებდნენ აგრეთვე მაყურებლებში მუსიკოსებისთვის მისაცემ ფულს. ასპარეზობას იწყებდნენ მოზარდები, რომლებსაც თანდათან ჭაბუკები ცვლიდნენ და ბოლოს კი სახელგანთქმული ფალავნები გამოდიოდნენ [ბარნოვი, ა. ჭიდაობა ძველ თბილისში, თბ.1967]. თითოეულ მოჭიდავეს თავისი მომხრეები (გულშემმატკივრები) ჰყავდა, რომლებიც თავიანთ ფალავანს შემახილებითა და ყიჟინით ამხნეებდნენ.

XIX საუკუნის განთქმული ფალავნები ყოფილან: მეტივე დათა ხიზამბარელი, მედროგე ურეხა, ივანე ყირიმელაშვილი (კულა გლდანელი), ნიკა მეტეხელი, სარქისა ავლაბარელი (თოხანა) და მრავალი სხვა. ასევე ცნობილი ხდება ისიც, რომ აღნიშნულ შერკინებაში შეხვედრები ქალბატონებს შორისაც იმართებოდა [ბარნოვი, ა. ჭიდაობა ძველ თბილისში, თბ.1967].

ქართული ჭიდაობა XIX ს-მდე იმართებოდა ღია ცის ქვეშ, საგანგებოდ შერჩეულ მოედნებზე. თბილისში საჭიდაო მოედნები იყო ხარფუხში, მთაწმინდაზე, დიდუბეში, გლდანში („გარე წრე“), შავნაბადაზე („საყინულე“) და თითქმის ყველა უბანში. საჭიდაო სივრცეებს საკუთარი სახელები ჰქონდათ, რომელთა ნაწილი ქალაქის ტოპონიმად იქცა. ასეთებია: „იტალიელების ბაღი“, ე.წ. „გრიშუას ბაღი“, „მუშტაედი“, „ნეაპოლი“, „გოგილოს აბანო“, „ჩიხრაძეების სახერხი“, „ტრამვაელთა სახლთან“, „ფიქრის (ფეიქრების) გორა“ და სხვ. საჭიდაო ადგილები მოწყობილი იყო ვერის სასაფლაოს ახლოს, მახათას მთაზე, იაგორას ბალაგანზე, არსენალსა და ევროპის ბაღში, ხუდადოვის ტყეში. დიდუბეში-ღვთისმშობლის ეკლესიის მახლობლად, ძველი იპოდრომის პირდაპირ, მტკვართან, თავად ციციშვილს თავის მამულში მოწყობილი ჰქონდა გადახურული საჭიდაო მოედანი, რომელსაც „კნიაზების კრუგს“ უწოდებდნენ. სოფლებში, ისევე როგორც ქალაქებში საასპარეზო მოედნებს შერქმეული სახელებით მოიხსენიებდნენ. როგორცაა „საფალავნო ტყე“, „საჭიდაო ველი“ და სხვ. XIX ს-დან საჭიდაო ღია სივრცეს ცირკის არენები შეემატა, სადაც ქართულს გარდა იმართებოდა ფრანგული ჭიდაობები. XX ს-ის 20-30-იანი წლებიდან დადგინდა საჭიდაო მოედნის სტანდარტი. რომლის მიხედვით, სარბიელი 8-10 მეტრი დიამეტრისა უნდა იყოს, სწორი, და უნდა ჰქონდეს არანაკლებ 15-20 სმ. სისქის ნახერხის, თივის ან სილის ფენა, განისაზღვრა ჭიდაობის ხანგრძლივობა. სოფლად, სადღესასწაულოდ ან სახელდახელოთ მოწყობილი მოედანი ქვებისგან გაწმენდილი, ბალახის, თივის ან ნახერხის საფარიანია.

9. ობიექტის დღევანდელი მდგომარეობა

1. პრაქტიკაში ფართოდ გამოყენებადი	X
2. საშუალოდ გამოყენებადი	
3. მინიმალურად გამოყენებადი	
4. მივიწყებული	

9.1 ელემენტთან დაკავშირებული მდგომარეობის მოკლე აღწერა

თანამედროვე მონაცემებით, საქართველოში ფუნქციონირებს „საქართველოს ქართული ჭიდაობის ეროვნული ფედერაცია“, რომლის მიზანია ქართული ჭიდაობის ტრადიციების დაცვა, და მისი შემდგომი განვითარება. გარდავ აღნიშნულისა საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე ჩამოყალიბებულია არასამთავრობო ორგანიზაციები, რეგიონალური ფედერაციები, ჭიდაობის შემსწავლელი წრეები, სექციები. ხშირად საჯარო სკოლებში ჭიდაობის სამოყვარულო წრეებია გახსნილი, სადაც მწვრთნელ-მასწავლებლები მოზარდებს ასწავლიან სპორტის ამ ტრადიციულ სახეობას.

ეროვნული ფედერაციისა და რეგიონალური ფედერაციების ორგანიზებით სოფლებსა თუ ქალაქებში ტარდება ასაკობრივი და ეროვნული ჩემპიონატები, სახელობითი ტურნირები. ქართული ჭიდაობა სოფლებში ხალხურ დღეობების განუყოფელი შემადგენელია.

საქართველოს ქალაქებსა და რეგიონებში (ქარელი, სოფ. ხოვლე, სამთავისი და სხვ.), გამართულია თანამედროვე სტანდარტების მქონე საჭიდაო დარბაზები, სადაც იმართება საერთაშორისო დონის შეჯიბრებები თავისუფალ და კლასიკურ ჭიდაობაში. შემორჩენილია ასევე ტრადიციული, ღია ცის ქვეშ გამართული საჭიდაო მოედნები .

ფედერაციის თუ სხვა სპორტული ორგანიზაციების მიერ გამართული ასპარეზობების გარდა, დღეისათვის საქართველოს ზოგიერთ სოფელსა თუ რაიონში გავრცელებულია შერკინების ტრადიცია ღია ცის ქვეშ, სპეციალურად გამოყოფილ, ნახერხითა თუ ბალახით დაფარულ მოედანზე. ასეთი ასპარეზობა თან სდევს რელიგიურ დღესასწაულებს (გიორგობას, მარიამობას, აღდგომას, კვირაცხოვლობას, ქრისტეშობას, წინობას, ღვთისმშობლობას, ამაღლებას, ბზობას, სამებობას, ხარებას, ფერისცვალებას, ჯვრის ამაღლებას პეტრე-პავლობას, ნათლისღებას, იოანე ნათლისცემლობას და ა.შ.)

აღნიშნული დღესასწაულების გარდა, საქართველოს ბევრ სოფელში ზაფხულობით, სახალხო თავყრილობისა თუ ზეიმის მთავარი მოვლენა თითქმის ყოველთვის არის ქართული ჭიდაობა (თელეთში - თელეთობა, ზერტში - უსანეთობა, ბეშუმში - შუამთობა, ფოლადაურში - მარეთობა, ხაშურში - გორთაობა, ქსოვრისში - ლაშრობა, ახალგორში - ერისთაობა, მარტყოფში - აპარნობა, თეთრწყლებში - სამასარაგველობა, იყალთოში - შოთაობა, სიღნაღში - ვანობა და ა.შ.)

აღნიშნული ასპარეზობაში ნებისმიერი მსურველი ერთვება. მოჭიდავეებს ჭიდაობაში გამოცდილი თანასოფლელი განსჯის და გამრჯვებულსაც ის გამოავლენს. სახალხო ასპარეზობას სოფლის მოსახლეობის დიდი ნაწილი სიხარულითა და ენთუზიაზმით ელოდება.

საქართველოში, ღია ცის ქვეშ ჭიდაობის ტრადიციის შენარჩუნებისათვის, სასურველია ახალი, ტრადიციული საჭიდაო მოედნებისთვის შესაბამისი სივრცის გამოყოფა, რაც ხელს შეუწყობს ტრადიციის გაგრძელებას მომავალ თაობებში, მათ დაინტერესებას და შესაბამისად, ფიზიკური აქტივობის ცხოვრების წესად დანერგვას.

ღია ცის ქვეშ მოწყობილი ტრადიციული საჭიდაო სივრცეების გამართვა ეკონომიკური და კულტურული თვალსაზრისითაც მომგებიანი იქნება. გაიზრდება ტურისტების მეტი დაინტერესება ქართული ტრადიციული კულტურის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ნაწილის - ჭიდაობის მიმართ.

ქართული ჭიდაობის სახელოვანი წარმომადგენლები არიან:

ქრისტეფორე ნინიაშვილი და ბიძინა მაზიაშვილი, რომლებმაც აღზარდეს ევროპის, ოლიმპიური თამაშებისა და მსოფლიო პირველი ჩემპიონები: ანზორ კიკნაძე, ანზორ მარტყოფლიშვილი, რამაზ ხარშილაძე.

გურამ პაპიტაშვილი და გივი ზაუტაშვილი, რომლებმაც აღზარდეს ევროპის, ოლიმპიური თამაშებისა და მსოფლიო ჩემპიონები: ანზორ ქიბროწყაშვილი, შოთა ჩოჩიშვილი და თემურ ხუბულური.

სიმონ მაისურაძე – გამოჩენილი ქართული ჭიდაობის ოსტატი, მწვრთნელი და წიგნის ავტორი „ქართული ჭიდაობა“ (1984 წ.). და სხვა მრავალი.

9.2 მოსალოდნელი რისკები

მიუხედავად იმისა, რომ ქართული ჭიდაობა ფართოდ არის გავრცელებული საქართველოს სოფლებსა და ქალაქებში, მის ტრადიციულობას საფრთხე ემუქრება, იკარგება კუთხური ჭიდაობის საუკეთესო, ძირძველი ილეთები. ღია ცის ქვეშ საჭიდაო ასპარეზოების ტრადიციის მოშლა, რეალურ საფრთხეს უქმნის ჭიდაობის კულტურული მრავალფეროვნების გამოხატულებას.

10. ელემენტარ დაკავშირებული დამატებითი ინფორმაცია (შენიშვნები, რეკომენდაციები, წინადადებები)

ქართული ჭიდაობის, როგორც ჯანსაღი ცხოვრების წესის მნიშვნელოვანი შემადგენელი ნაწილის, ქვეყნის კულტურული მრავალფეროვნებისა და იდენტობის გამომხატველი ტრადიციის დაცვისა და პოპულარიზაციის თვალსაზრისით, დღის წესრიგშია სხვადასხვა ღონისძიებების ჩატარება. 2014 წელს, ჭიდაობის ეროვნულმა ფედერაციამ, სახელმწიფოს მხარდაჭერით შეიმუშავა ქართული ჭიდაობის განვითარების გრძელვადიანი (2014-2020) პროპგრამა, რომელიც საქართველოს სპორტისა და

ახალგაზრდობის საქმეთა სამინისტროს წარდგენით, დამტკიცებულია საქართველოს მთავრობის მიერ (განკარგულება N601, 4.04.2014). აღნიშნული პროგრამის განხორციელების ვალდებულებას იღებს როგორც სახელმწიფო, ასევე არასამთავრობო სექტორი, ადგილობრივი თვითმმართველობა, თემები.

ქართული ჭიდაობის მრავალფეროვნებისა და მნიშვნელობის, მისი როგორც ტრადიციის, შესანარჩუნებლად, საჭიროა რამდენიმე მიმართულებით ქმედითი ნაბიჯების გადადგმა. ადგილობრივი თვითმმართველობის ხელშეწყობით ადგილებზე, სოფლებში მეტი ყურადღება უნდა დაეთმოს ტრადიციული საჭიდაო მოედნებისთვის ადგილების გამოყოფას; ხელი უნდა შეეწყოს საერო და რელიგიური დღესასწაულების დროს ტურნირების გამართვას, უნდა მოხდეს ჭიდაობის ლოკალური თავისებურებების გამოვლენა, ფიქსირება და შესწავლა, მათი პოპულარიზაცია. უნდა წახალისდეს საგანმანათლებლო სისტემაში ჭიდაობის შემსწავლელი წრეებისა და სექციების მუშაობა, გაიმართოს ორგანიზებული ტურნირები, გაუმჯობესდეს იმფრასტრუქტურა და ა.შ.

11. ობიექტთან დაკავშირებული დოკუმენტაცია და ბიბლიოგრაფია (დასახელება, რაოდენობა, შენახვის ადგილი)

10.1 სააღრიცხვო ბარათი	
10.2 გრაფიკული მასალა	
10.3 ფოტოები, ვიდეო, მულტიმედია	
10.4 ბიბლიოგრაფია	<ol style="list-style-type: none"> 1. აბულაძე, ი. ძველი ქართული ენის ლექსიკონი თბ.1973 2. ბარნოვი, ა. ჭიდაობა ძველ თბილისში, თბ.1967 3. ბერიძე, თ. ძველი თბილისის სურათები, 1980 4. გაზ. სოფლის ცხოვრება, თბ., 1966 5. გაზ. „ლელო“ 1957. 3, X, N119 6. გამბა ჟაკ ფრანსუა, „მოგზაურობა ამიერკავკასიაში 1820-24 წლებში“, თბილისი, 1987 7. ელაშვილი, ვ. ქართული ჭიდაობა, თბ. 1975 8. თომაშვილი, ი. - „ქართული ჭიდაობა“ 9. ისტორია მონღოლებისა, ნაკვ. 2, თბ. 1942 10. კოლუა, კ. ბრინჯაოს მორკინალთა გამოცანა, თბ. 1966 11. მაისურაძე ს., „ქართული ჭიდაობა“, თბილისი, 1984;

	<p>12. რობაქიძე, ალ. „სპორტის ეროვნული სახეობანი“ (ლექციები)</p> <p>13. რუხაძე ჯ., „ბუნების ძალთა აღორძინების ხალხური დღესასწაული საქართველოში“, მეცნიერება, 1999წ.;</p> <p>14. სვანელი, ი., ქართული ჭიდაობის სახელმძღვანელო, თბ. 1950</p> <p>15. სულხან-საბა ორბელიანი, ლექსიკონი ქართული, თბ. 1991</p> <p>16. ქართლის მოქცევისა სუმბატისა და ბაგრატიონების შესახებ და მესხური დავითისა, ტფ, 1890</p> <p>17. ჩხატარაიშვილი, ქ., „ნარკვევები სამხედრო საქმის ისტორიიდან ფეოდალურ საქართველოში“, თბ. 1979</p> <p>18. ჩხეტია, შ., თბილისის ისტორიისათვის, მასალები საქართველოსა და კავკასიის ისტორიისათვის. ტფ., 1938</p> <p>19. ციბაძე, ა., ქართული ორჭიდი, როგორც ქართველ მხედართა სამხედრო-ფიზიკური მომზადების ქვაკუთხედი, თბ. 1963</p> <p>20. ჯანელიძე, დ., ქართული თეატრის ისტორია. წიგნი პირველი, ხალხური საწყისები, თბ., 1983</p> <p>21. Гиоргадзе, М., Физическая культура в Древней Грузии //Сборник трудов Грузинского Гос. ин-та физ. культуры. – Т. III. – Тб.,1961</p>
--	---

12. სტატუსის მინიჭების ინიციატორი (მიუთითეთ საკონტაქტო ინფორმაცია)

ააიპ „ქართული ჭიდაობის ეროვნული ფედერაცია“.

13. ბარათის შემდგენელი (ასევე მიუთითეთ საკონტაქტო ინფორმაცია)

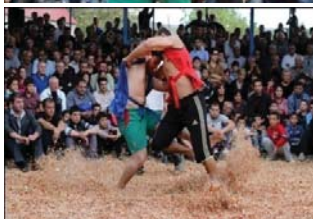
ვლადიმერ ნუცუბიძე 577 17 80 22; (გადაამუშავა გულიკო კვანტიძემ 21.12.2016)

14. ბარათის შედგენაში მონაწილე (აკმ-ს)მატარებლები და მათი საკონტაქტო ინფორმაცია

გელა ბერუაშვილი 555 20 01 04; ვალერი პარუნაშვილი - 592 50 40 15; ოთარ ყურაშვილი - 599 55 24 83; მალხაზ ბერუაშვილი - 577 60 49 60; ჯემალ მჭედლიშვილი - 579 00 80 00.

15. სააღრიცხვო ბარათის შედგენის თარიღი

26.03.2014, განახლებულია 12.12.2016

ქართული ჭიდაობა

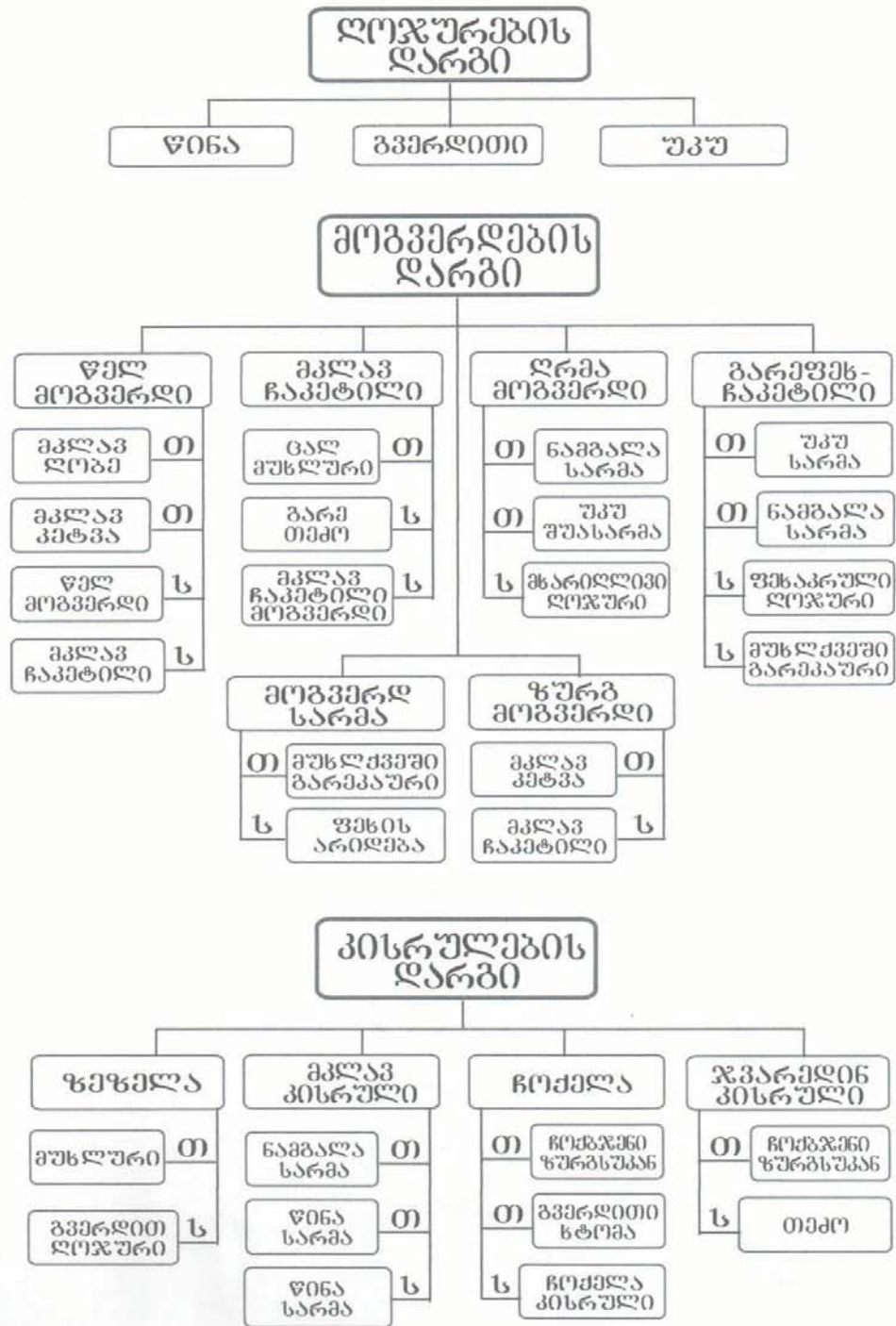
მარტივი კომბინაციები

საკომბინაციო ილქითები	ძირითადი ილქითები
ბარემ სარმა	ბარემ სარმა
ბარემ სარმა	წელ მოგვერდი
ბარემ სარმა	ზურგ მოგვერდი
ბარემ სარმა	თემო
ბარემ სარმა	ბარემ თემო
ბარემ სარმა	ჩოქელა კისრული
ბარემ სარმა	მოგვერდ სარმა
ბარემ სარმა	აქონებული შუასარმა
თემო	თემო
მოგვერდ სარმა	შუა სარმა
შუა სარმა	მოგვერდ სარმა
შუა სარმა	ზეზელა კისრული
ზეზელა კისრული	შუა სარმა
მუხლქვეში შუაპური	ბარემ უხედავბილი მოგვერდი
ჩაკეტილი შუაპური წინგლებით	ღრმა მოგვერდი
წელ მოგვერდი	ზურგ მოგვერდი
ზურგ მოგვერდი	მხარიღლივ მუხლქვეში შუაპური
ბან გაქონებული შუასარმა	ცალმხრივი თემო
ზეზელა კისრული	ჩოქელა კისრული
მკლავური ბარემპური	ბარემ უხედავბილი მოგვერდი
ბარემ თემო	მოგვერდ სარმა
მხარიღლივ თემო	ზურგ მოგვერდი

რთული კომბინაციები

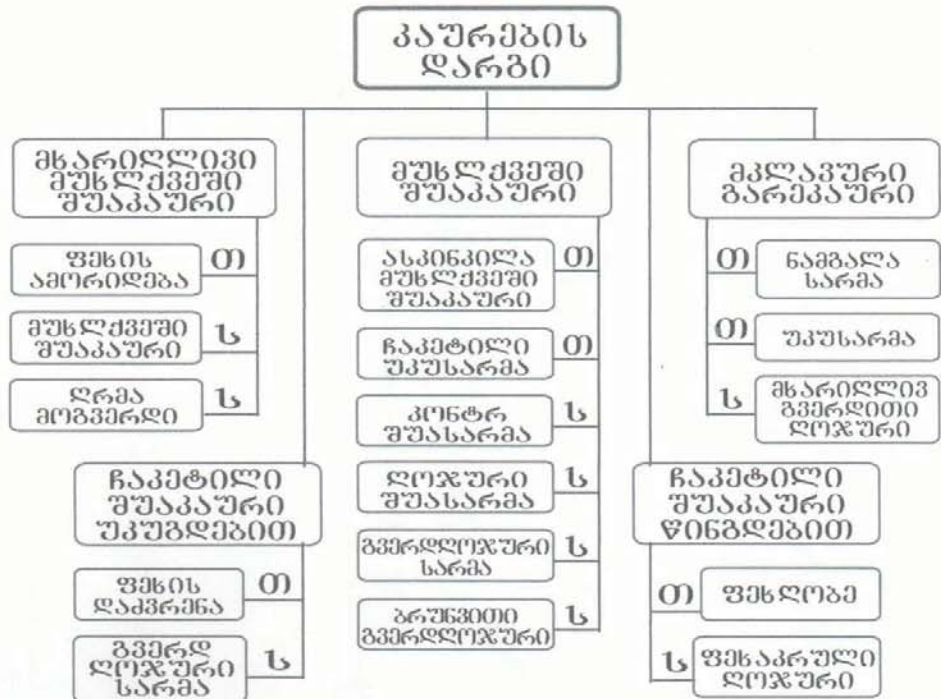
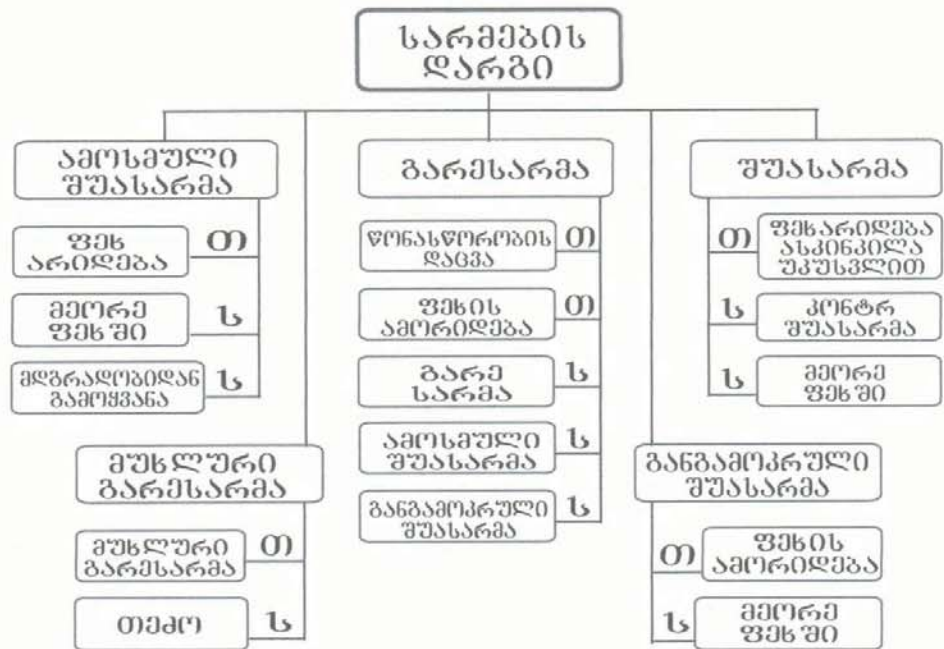
ძირითადი ილქითები	საკომბინაციო ილქითები
ბან გაქონებული შუასარმა	თემო
ბან გაქონებული შუასარმა	თემო
აქონებული შუასარმა	თემო
აქონებული შუასარმა	თემო
ბან გაქონებული შუასარმა	ბარემსარმა
ბან გაქონებული შუასარმა	ბარემსარმა
თემო	ბარემსარმა
თემო	თემო
თემო	აქონებული შუასარმა
თემო	თემო
თემო	ბან გაქონებული შუასარმა
თემო	თემო
ზეზელა კისრული	ზეზელა კისრული
ზეზელა კისრული	შუასარმა
მოგვერდ სარმა	ბარემ თემო
მოგვერდ სარმა	შუასარმა
ბარემ სარმა	ბარემ სარმა
ბარემ სარმა	ბარემ თემო

ქართული ჭიდაობა

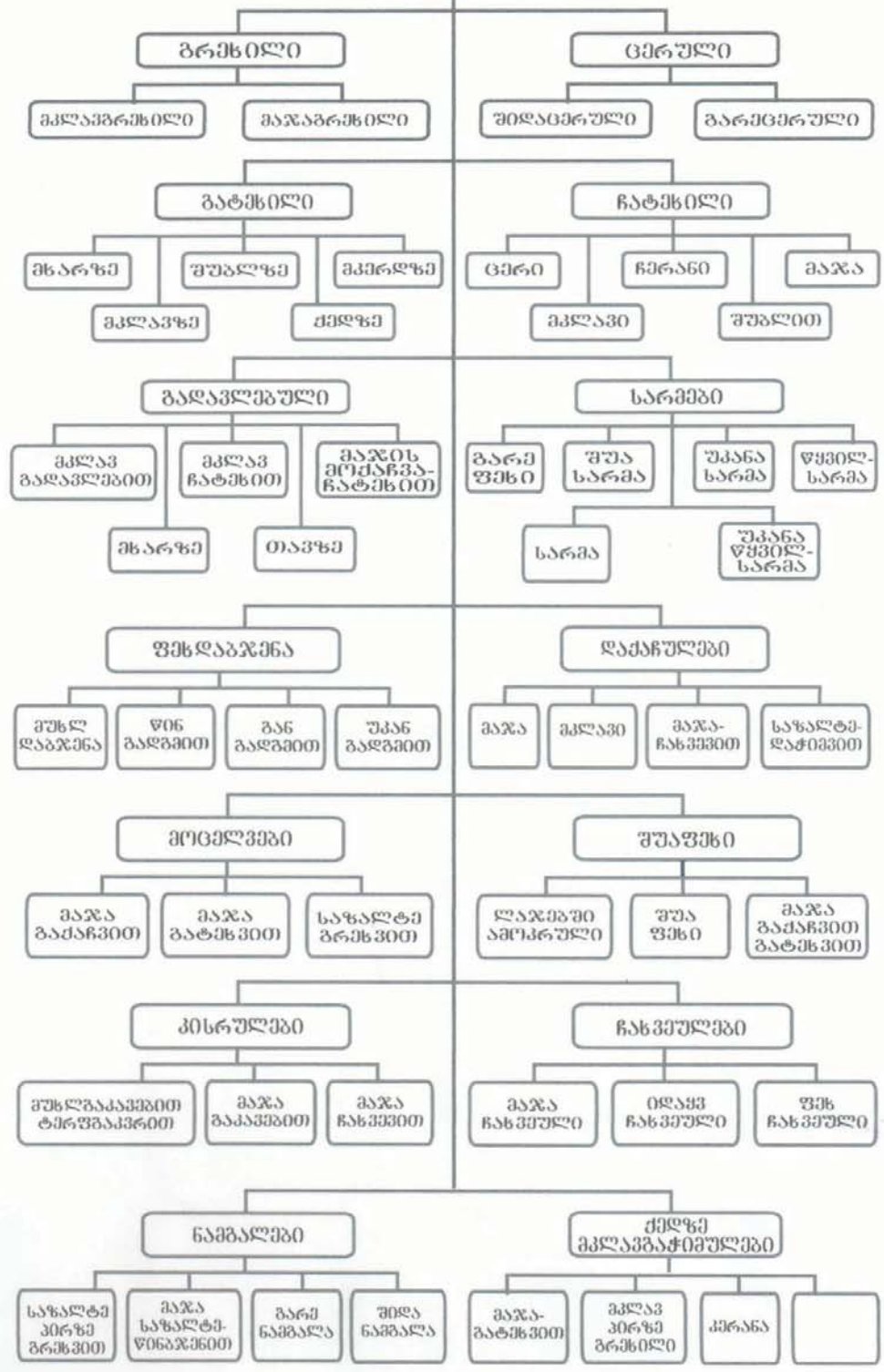
(თ) - თავდაცვა (ს) - საწინააღმდეგო

ქართული ჭიდაობა

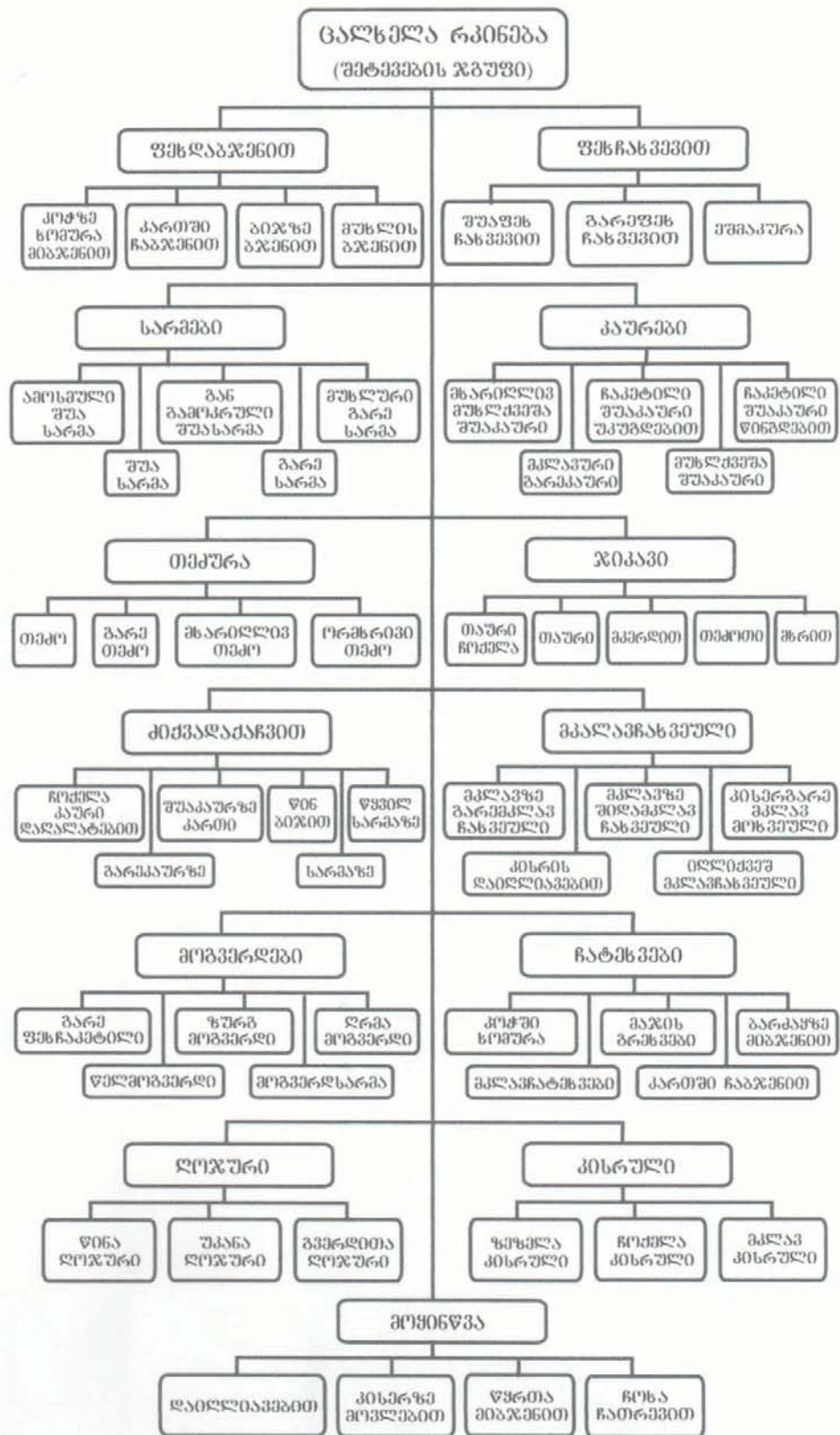
(თ) - თავდაცვა (ს) - საწინააღმდეგო

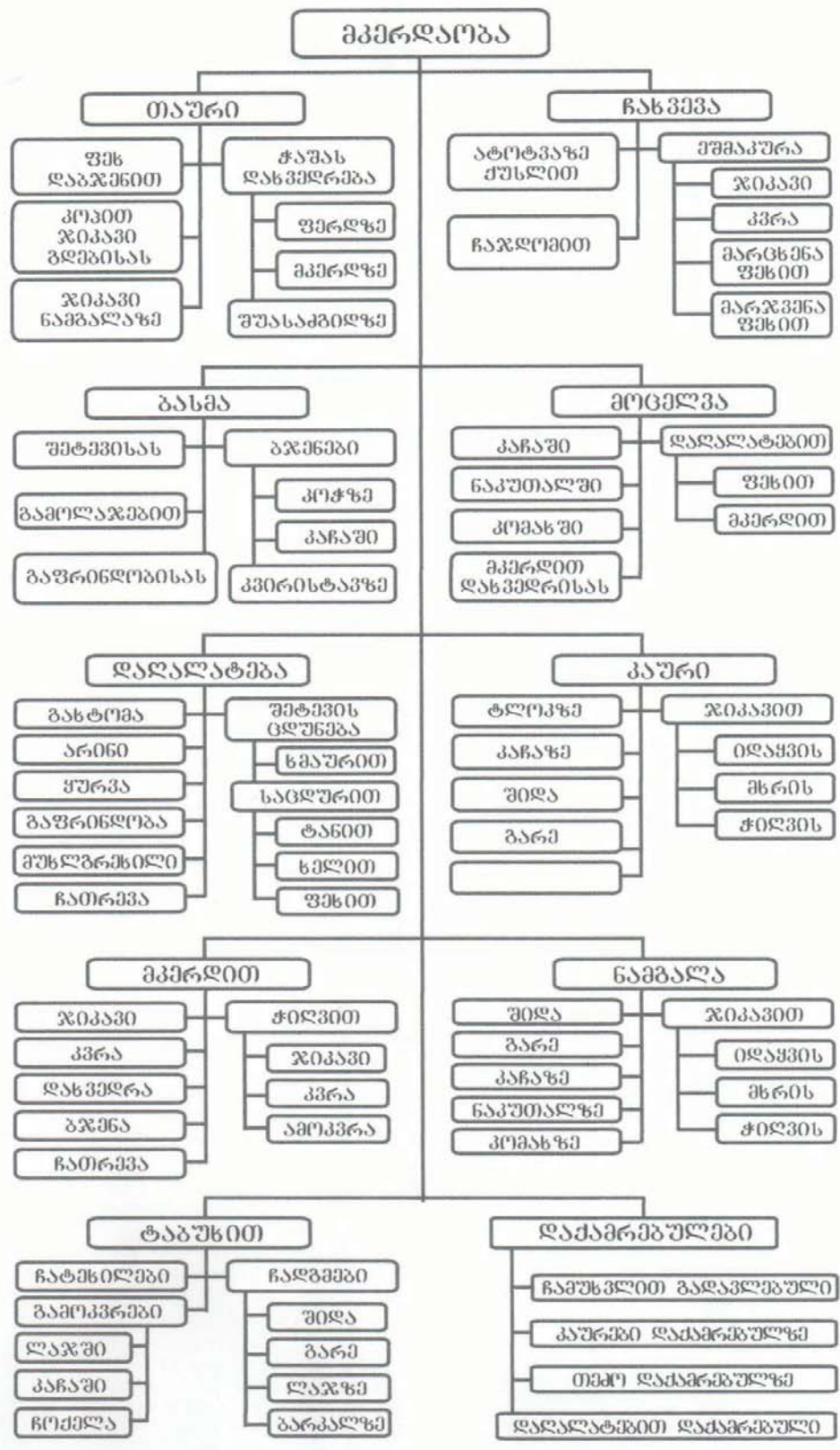
მაჯურა რკინემა
(შეტყვების ჯგუფი)

მკურნა ჭილაობის ვანდები

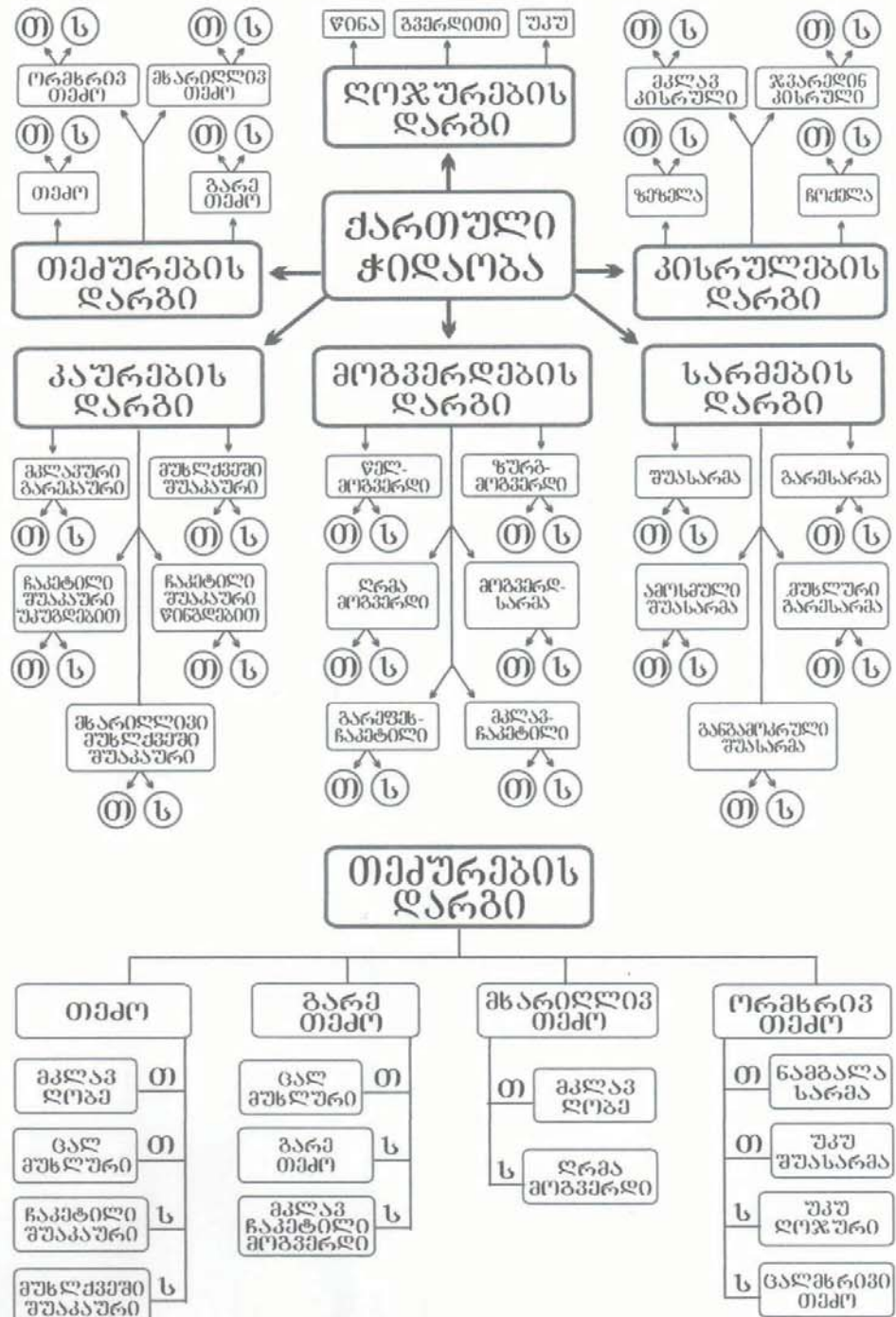

ქართული ჭიდაობა

პირითადი ფანდების, თავდაცვისა და საწინააღმდეგო ხერხების კლასიფიკაცია ი. თომაშვილის მიხედვით

(T) - თავდაცვა (S) - საწინააღმდეგო

National Agency for Cultural Heritage Preservation of Georgia

Intangible Cultural Heritage

Inventory Card

№15

1. Specify the name of the element

Georgian Wrestling

2. Specify the type of the element

1 Oral tradition and form of expression	
2 Performing art	X
3 Social Practices, rituals and festive events	X
4 Knowledge and practices concerning nature and the universe	
5 Traditional craftsmanship	X

3. Specify the area of element's spreading

1. Current area of spreading	Georgia (the whole country)
2. Historical area of spreading	Contemporary and historical Georgia
3. Place of origination	Historical Georgia
4. Cultural space	

4. Identify the time of formation of the element

About VI-V c.c. B.C. (Elashvili, V., "Georgian Wrestling", Tb., 1975; newspaper Lelo, N119. 1957. 03.X.)

5. Function of the element

The Extract of the National Inventory Card on ICH Element of Georgian Wrestling

Original	Current
Part of martial arts; entertainment-visual contest, one of the components of ritual-entertainment festival	Sport, entertainment, amusing performance

6. Bearers of the element

1. Communities	<p>Major part of male population of Georgian villages and towns (from 6 up to approximately 45 years)</p> <p>Mainly Shida Kartli, Kvemo Kartli, Kakheti, Svaneti, Imereti, Adjara, Racha-Lechkhumi, Samegrelo, Guria communities and the population of Georgian towns.</p>
2. Groups	<p>Sport groups and sections, operating in educational-training institutions, sports clubs, district community centers, other institutions.</p>
3. Individuals/ families (it is desirable to specify quantitative indicator, specific surnames and names)	<p>Beruashvili family from Kareli community (Shida Kartli), Davitashvili family from Akhmeta community (Kakheti), Kurashvili family from Kaspi community (Shida KArtli), Khabareli family from Kareli community (Shida Kartli), Mchedlishvili family from Gori (Shida KArtli), Mumladze family from Lagodekhi community (Kakheti); Khubuluri family from Skra community (Shida KArtli), Guram Tushishvili – Tbilisi, Zakaria Mokhiashvili – Tbilisi, Mamulashvili Giorgi – Kaspi community (Shida Kartli), Shota Chochishvili – Gori (Shida KArtli), Giorgi Gachechiladze – Zestafoni (Imereti), Koba Goletiani family – Tsageri community (Racha-Lechkhumi), Albert Zurabiani – Svaneti, Murtaz Turtia – Samegrelo, Beqa Ghviniashvili – Rusi community (Kvemo Kartli), Otar Kurashvili – Tbilisi, Valeri Parunashvili –Saragejo community, Gocha Osadze – Tbilisi, Guram Samkharadze – Kvareli community (kakheti), Rezo Tabukashvili – Mtskheta, Nikoloz Melikishvili – Rustavi (kvemo Kartli), Zviad Niguriani – Mestia community (Svaneti), Robert Dzidzishvili – Dusheti community (Mtskheta- Mtianeti region), Mamed Mamedov – Marneuli community (Kvemo Kartli), Mamed Mamedov – Telavi (Kakheti), Vakhtang Zoidze (Kobuleti), etc.</p>

7. Institutions, organizations, etc. involved in practicing/ preservation/ revival of the element (or related to it)

Preservation and popularization of “Georgian wrestling” is implemented by number of governmental and non-governmental organizations. Coordination and harmonization of their actions, facilitation of practicing wrestling in local communities are carried out by NGO “National Federation of Georgian Wrestling”, which, during the period of its operation, facilitated establishment of regional federations in the regions of Georgia. NGO Kakheti Regional Federation of Georgian Wrestling, NGO Shida Kartli Regional Federation of Georgian Wrestling, NGO Imereti Regional Federation of Georgian Wrestling, NGO Kvemo Kartli Regional Federation of Georgian Wrestling, NGO Samegrelo- Zemo Svaneti Regional Federation of Georgian Wrestling, NGO Tbilisi Federation of Georgian Wrestling, NGO Adjara Federation of Georgian Wrestling, International Charity Fund “Kartu”, sport schools, sport associations, etc. are involved in preservation and popularization of Georgian wrestling at local level.

The following institutions work towards research, preservation and popularization of Georgian wrestling in educational sector of Georgia as well as at the governmental level: the Ministry of Sports and Youth Affairs of Georgia, Georgian State Educational University of Physical Training and Sports, Ivane Javakhishvili Institute of History and Ethnology, National Archive of Georgia, Ilia Chavchavadze National Library of the Parliament of Georgia, local self-governance, public and private schools, etc.

8. Description of the element

Georgian wrestling is men’s contest, oriented towards physical training and strength; the oldest traditional martial-sports contest, which lost its martial function and turned into effective, sports performance since the 19th c. The element is the complex one, its specificity is conditioned by the unity of fighting, music, dancing and clothing; it is mostly held in the open air, on bounded ground (ring), covered with either grass or sawdust or hay, at agreed time, in the circle, formed of fans; the area shall be cleared of stones in advance. The beginning of the contest is indicated by music (oriental Zurna, Georgian drum). First young guys begin wrestling, than adult wrestlers continue.

The rivals change places by shaking hands and begin fighting by grabbing chokha. The contestants become more and more active and, using special moves, try to gain an advantage of the rival. The music, in the course of the contest, kindles fighting capacity, dictates tempo-rhythm and adds excitement to the contest. The fight is effective, impressive and attracts great number of fans.

The contest lasts five minutes. The winner is determined on the basis of higher scores. The person, fallen on shoulders by “pure falling” is a loser. It is forbidden to continue fighting with a fallen rival. On finishing the fight, wrestlers often leave the ring, performing the moves of Georgian dance; often the winner is given a ram or other prize.

Georgian wrestling is distinguished from traditional martial sports by specific moves, which, basically, are common in different regions of Georgia; nevertheless, there are local differences.

The diversity of Georgian wrestling is accompanied by multiplicity of moves, most of which have retained their old names to our days. These are: Kauri-s, Ghojuri-s, Tedzo-s (hips), Mogverdi-s, Kisruli-s, Sarma-s, etc. The moves are basically divided into 8 groups.

Sarma is the action, when the contestant places his leg between the rival’s legs; with the heel and back of the shin,

holds the back of the rival's shin and pulls towards himself with the leg, and pushes the rival with hands. There are different variants of sarma: "amosmuli shua sarma", "kusluri", "garesarma", "gangamokruli shusarma", "gamokruli shuasarma", etc.

In the case of **kauri**, the wrestler holds rival by chokha (Georgian national male dress) with one hand, and the rivals belt, over the shoulder, with the other hand, places his leg between the rival's legs, turns round, raises the rival, pushing with leg and hips and makes him lose balance, pools towards himself and throws him supine. Kauri-s also have different variants: "mklauri garekauri", "mukhlkvesha shua kauri", "chaketili shua kauri", etc.

In the case of **tseruli** wrestler presses the front of the rival's shin with the front part of his foot, pulls him with one hand, holding his shoulder, and pushes the rival, who is out of balance, with the other hand. Tseruli also has its versions: tseruli with holding shoulders and hips, tseruli with holding shoulders, etc.

Ghojuri is the action, when the wrestler places his hands around the rival's waist, pulls him towards himself, raises suddenly and throws his supine on the ring by turning to the left or to the right. Ghojuri's versions are: "tsinaghojuri", "ukanaghojuri", "gverditi ghojuri".

In case of **mogverdi**, a wrestler holds his rival with belt and khokha, places one leg forward and the other – backward, shifts balance center to the leg in the front, slightly bends his knees, sliding his side under the rival's belly, pushes his belly; then straightens his knees, takes the rival over and throws him. The versions of mogverdi are: "mokle mogvedri", "mklavchaketili mogverdi", "ghrma mogverdi", "grdzeli mogverdi", etc.

In case of conducting **tedzo**, the wrestler grabs the rival's chokha and belt, shifts balance to the front leg, steps the other leg between the rival's legs, slightly bends his knees, leans his hip against the rival's thigh and belly, pushes the hip; straightens his knees, pulls him with his hands and throws supine over the hip. Tedzo also has its versions: "ormkhrivi tedzo", "khelmokhveuli tedzo", "shemobrunebuli tedzo", etc.

In case of conducting **kisruli**, the wrestler will grab the rival's chokha and make him lose balance with deceptive motion, swiftly turn, slip his shoulders and waist under the belly and shoulders, straighten his knees and take the rival on the back, bend forward, pull him over his neck and throw down.

In case of conducting **bruneba**, the wrestler will lift the rival, during tedzo or shua kauri, with his hands and leg, and throw back, supine. Bruneba has different versions: "shua kauris bruni", "khelgadavlebuli shua kauris bruni", etc.

Presently about 200 moves and counter-moves of Georgian wrestling are recorded. Creativity and skillfulness of the wrestler are determined by the combination of moves.

Chivalry is characteristic for Georgian wrestling. It is unacceptable to run away from the wrestling ring, fight with the fallen rival, attempt to injure the rival intentionally. The fight is a direct one: hand fights with hand, leg – with leg, hip - with hip. Sneaking up or insidious action is excluded. When beginning wrestling, the wrestlers shall stand face to face, if one of them falls down during wrestling, it is inadmissible to continue fighting with him, pushing him or rolling him out of the ring.

Perfection of wrestling, transferring from generations to generations takes place in families, villages, communities. From early spring to late autumn, adolescents, being in the open air to play games, master wrestling skills without trainer, using the moves they have seen, as well as the already used and improved moves, which they have learned themselves. It is the best means of entertainment, leisure, demonstrating their own capabilities. Often, the experienced fans help them in using the moves correctly. Alongside with informal training, Georgian wrestling is taught through formal training in secondary and higher educational institutions, through physical training and

The Extract of the National Inventory Card on ICH Element of Georgian Wrestling

special programs, as well as by regional federations of Georgian wrestling.

Groups and sections of Georgian wrestling operate in sports centers of almost all villages and towns, public and private schools, clubs.

The activities of NFGW (“National Federation of Georgian Wrestling”) and regional federations are directed towards continuation of traditions of the element. They organize sports- entertainment competitions in villages and towns, involving experienced wrestlers in educational sector and amateurs’ associations, facilitate transfer of the knowledge.

In addition to the above mentioned, transferring knowledge of the element is carried out through educational-popular publications. Number of handbooks of Georgian wrestling exist, where the history of wrestling, as well as the preserved wrestling moves are included. Obtaining knowledge and skills of Georgian wrestling is facilitated by its coverage by TV and media, broadcasting of wrestling. Till recent times, local TV broadcast lessons in Georgian wrestling.

Presently the element is the means of social relations. Georgians consider Georgian wrestling as the institute of chivalry - the expression of their identity. It facilitates establishment of sound way of life in the community, spiritual and physical education of the young generation, formation of healthy competitive spirit, tolerant nature; it serves to identification of a person with manly nature.

Contests are organized not only in the community, but between communities, including the regions, populated by national minorities and, following from multi-cultural society, facilitate enhancement of relations between different communities and villages, notwithstanding ethnic or religious differences; establishment of friendly contacts among young people; strengthening of relations between generations.

“Georgian wrestling” is characterized by chivalrous nature. It established the ability of respecting the rival, not touching the fallen; excludes painful and abusive moves; defiance does not mean hostility. Any competition between rivals is completed with the ritual, expressing friendship and shaking hands, facilitating enhancement of mutual respect in the society.

One of the most important social-cultural functions of the element is preservation of the feeling of cultural identity in Georgian diasporas, existing beyond the borders of Georgia. Competitions, organized by diasporas, are held in Azerbaijan, Ukraine, USA, Russia.

The element unifies local elements, traditionally formed in different regions of Georgia, ensures their viability, facilitated preservation and promotion of cultural diversity.

The clothes of Georgian wrestling is the part of Georgian national clothes and, like men’s clothes, is called “chokha”.

Women don’t practice wrestling; nevertheless, single cases of women’s wrestling are known. Women actively support fighting guys. Till now, wrestling of young guys for the purpose of attraction of young girls is established in the society.

The tradition of wrestling in the open air, on specially allocated ground (ring), covered with sawdust or grass, is spread in the villages and municipal centers of Shida and Kvemo Kartli, Kakheti, Imereti and other regions of Georgia. Such competitions accompany religious festivals (St. George’s feast-day, St. Mary’s feast-day, Easter, Christmas, St. Nino’s feast-day, Virgin Mary’s feast-day, Ascension day, Palm Sunday, Trinity feast-day, Annunciation, Transfiguration, Feast of the Cross, St. Peter’s and Paul’s feast day, Baptism, John the Baptist’s feast

day, etc.)

In addition to the above mentioned holidays, in summer time in Georgian villages, the main event during public meetings or festivals, almost always, is Georgian wrestling (in Teleti – during Teletoba, in Zerti – during Usanetoba, in Beshumi – during Shuamtoba, in Poladauri – during Mretoba, in Khashuri – during Gortaoba, in Ksovrissi – during Lashroba, in Akhalgori – during Erostaoba, in Martkopi – during Aparnoba, in Tetri Tsklebi – during Samasaragveloba, in Ikalto – during Shotaoba, in Sighnagi – during Vanooba, etc.).

Any volunteer may participate in the mentioned competition. An experienced co-villager will act as a referee during wrestling and identify the winner. Most of the village population is looking forward to popular contest with joy and enthusiasm.

Local varieties of Georgian wrestling are preserved and certified in different regions of Georgia up to date. These are:

1. In Imereti – wrestling from sabechuri and gimraoba
2. In Racha – ghojuri and khatsuri
3. In Khevsureti – mukasrisa and mosh
4. In Guria – chedoba and tekoba
5. In Samegrelo – rkineba
6. In Mtiuleti – ighli ghora
7. In Saingilo – kamar
8. In Kartli and Kakheti – majura, tvalaxveuli, mkerdaoba
9. In Svaneti – librgieli, liburdzgali
10. Meskhian wrestling is preserved in fragmented form as well.

Although these varieties are still preserved, more attention towards them, their fixation, popularization, scientific study and encouragement is on agenda. Support of the variety, spread in Svaneti (librgieli and liburdzgali) and Meskhian wrestling, existing in Samtskhe- Javakheti is particularly urgent.

For preservation of the tradition of wrestling in the open air in Georgia, it is desirable to involve local self-governances more actively in allocation of the relevant spaced for new, traditional wrestling rings, which will facilitate continuation of the tradition, evocation of interest in young generation and popularization of this sport.

Historical information about Georgian wrestling is found in historical sources. According to the explanation by Sulkhan-Saba Orbeliani (16th- 17th c.c.), **wrestling (chidaoba/ chideba)** “is when a wild animal and a man fight with each other, or wild animals fight with each other, or livestock fight against each other; and when a man fights with a man, it is called “rkena” [Sulkhan-Saba Orbeliani, Georgian Dictionary (materials), publishing house “Metsniereba”, Tb., 1973].

The first note about Georgian wrestling is preserved in hagiographic composition of the 9th century – “Life of Svimon Mesvete (Simeon Stylites)“, where it is referred to as “**rkena**”. Wrestling is considered in the composition as one of the directions of martial arts.

In relatively later – 16th c. - Georgian historical literature – “Meskhian Chronicles” the story of survival of the leader of Samtskhe- Saatabago – Kvarkvare is told, who made it by defeating the wrestler, selected by the Sultan, in Sultan’s palace [On Conversion of Kartli, Sumbat and Bagrationis and Meskhian Psalms, Tf., 1890].

Ancient origin of Georgian wrestling is also proven by the wrestling scene, painted on the wall of Alaverdi. Georgian faces, men’s traditional clothes, type of footwear, plastics of movement unambiguously indicate to Georgian traditional wrestling art [Robakidze Al., “National Sports” (lectures)].

Notes about Georgian wrestling are also preserved in Georgian folklore, prose and poetry. One of those are “Conversation of Teimuraz and Rustveli” by King Archil II (1647 – 1713) (Archil: “Conversation of Teimuraz and Rustveli”, Georgian Literature, vol. 6. Tb., 1989). Numerous **legends and proverbs**, written and oral, which prove popularity of Georgian wrestling among people, shall also be considered.

Georgian public figures: Ilia Chavchavadze, Akaki Tsereteli, Anton Purtseladze, Sergei Meskhi, Gr. Orbeliani and others had very supportive and sympathetic attitude towards Georgian wrestling. Georgian newspapers of that period – “Iveria”, “Droeba”, etc. provided wide coverage of this traditional sport.

Information about Georgian wrestling exists in the notes of foreign travellers. Giovanni Plano Caprini, during his being in Mongol’s Golden Horde, describes sad history of wrestling of two Georgians [History of Mongols, Sect. 2, Tb. 1942].

In 1899, French writer, ethnographer and professor Baron de Baye (1853-1931) (Amour-Auguste-Louis-Joseph Berthelot) traveled in Georgia. He described Georgian’s life in the book, published in Paris in 1899 “In South Region of Caucasus” („AU SUD de chaine du Cau-case”), in one section of which the peculiarities of Georgian wrestling are described. Baron de Baye used to take photos for publication in his book. In illustrated French edition there are two interesting photos, which was taken by the author in Kakheti, during “Alaverdoba” (secular holiday).

In 1947, the Nobel award holder, American writer John Steinbeck and photo-artist Robert Capa (Andre Friedman) arrived in Georgia. They visited cities and towns Tbilisi, Mtskheta, Gori, Ateni, Chakvi, Batumi, etc. During their visit to Gori, the Americans happened to see Georgian wrestling competition, which they described in details in their book.

Georgian wrestling tournaments were traditionally held when meeting honorable guests, during folk festivals and on holidays. (Kvantidze G., Ethnographic Pictures from the History of Georgia of the XVII-XVIII c.c., 2010; <http://iliauni.edu.ge/uploads/other/1/1485.pdf>).

Wrestling was also accompanying ritual-entertainment or other holidays. E.g. during “Berikaoba-Keenoba”, the winner of wrestlers’ competition was elected as “Keeni” [Janelidze, D., History of Georgian Theatre, Folk Origins, Tb., 1983].

Till the 20-ies- 30-ies of the XX c. Wrestling traditionally was held between the wrestlers in casual chokha with folded laps (Kvantidze G., Ethnographic Pictures from the History of Georgia of the XVII-XVIII c.c., 2010; <http://iliauni.edu.ge/uploads/other/1/1485.pdf>), and the present uniform was created in 30-ies of the XX c.

Since the 20-ies of the XX c. wrestling was very popular in Georgia and other big cities; often, competitions were organized between different districts, where not only the city residents participated, but also the volunteers from nearby villages. The most famous and honorable persons among the spectators were selected as referees. Brave, agile young guys were selected by the spectators for keeping good order in the ring; they, holding nice switches, ran around the ring (“Ganis gamshleli”) to make the advanced spectators move back; they also collected money for

The Extract of the National Inventory Card on ICH Element of Georgian Wrestling

musicians from spectators. The competition was started by adolescents, then came young guys and finally famous wrestlers came to the ring. [Barnov, A., Wrestling in Old Tbilisi, Tb., 1967]. Each wrestler had his own supporters (fans), who were cheering the wrestler up, shouting and whooping.

Famous wrestlers of the XIX c. were: raftsman Data Khizambareli, coachman Urekha, Ivane Kirimelashvili (Kula Gldaneli), Mika Metekheli, Sarkisa Avlabreli (tokhana) and many others. It is also known that wrestling competitions between ladies were also organized [Barnov, A., Wrestling in Old Tbilisi, Tb., 1967].

Till the XIX c., Georgian wrestling was organized in the open air, on specially selected rings.

Wrestling rings in Tbilisi were in Kharpukhi, Mtatsminda, Didube, Gldani (“Gare Tsre” (“Outer Circle”), Shavnabada (“Sakinule” (“freezer”)) and in almost every district.

Wrestling areas had their own names, some of which became toponyms of the city. These are: “Italian’s Garden”, the so-called “Grishua’s Garden”, “Mushtaedi”, “Neapoli”, “Gigilo’s Bathhouse”, “Chikhradzes’ Sawmill”, “At Tramway Workers’ Center”, “Pikris (Peokrebis) Gora”, etc.

Wrestling areas were arranged near Vera Graveyard, on Makhata hill, Iagora’s Balagan, Arsenal and European Garden, Khudadov Forest. In Didube – near the Virgin Mary’s Church, in front of the old hippodrome, near Mtkvari; Prince Tsitsishvili arranged roofed wrestling ring in his estate, which was called “Prince’s Circle”.

In villages, as well as in towns, the contest rings were referred to according to the given names, like “Wrestlers’ Wood”, “Wrestling Valley”. Etc. Since the XIX c. circus areas were added to open wrestling rings, where, in addition to Georgian, French wrestling events were organized.

Since 20-ies- 30-ies of the XX c. the standard of wrestling ring was established, according to which, the ring shall have the diameter of 8-10 m; it shall be even and shall have the 15-20 cm layer of sawdust, hay or sand; duration of wrestling was also determined.

In villages, the ring, arranged for holiday or in haste, is cleared of stones, covered with grass, hay or sawdust.

9. Present Condition of the Object

1. Widely practiced	X
2. More or less practiced	
3. Practiced at minimum level	

The Extract of the National Inventory Card on ICH Element of Georgian Wrestling

4. Forgotten	
5. In the process of restoration/ revival	

10. Additional information, related to the object (remarks, recommendations, proposals)

From the viewpoint of preservation and popularization of Georgian wrestling, as the constituent element of a healthy way of life, tradition, expressing cultural diversity and identity of the country, organization of various events is on agenda. In 2014, the National Federation of Georgian Wrestling, with the support of the government, developed a Long-Term (2014-2020) Program for Development of Georgian Wrestling, which, being nominated by the Ministry of Sports and Youth Affairs of Georgia, was approved by the Government of Georgia (Resolution #601, 4.04.2014). The obligation of implementation of the above mentioned Program is undertaken by the Government, as well as non-governmental sector, local self-governance, communities.

For the purpose of preservation of diversity and significance of Georgian wrestling, effective steps shall be made in several directions. With facilitation of local self-governances, more attention shall be paid locally to allocation of areas for traditional wrestling rings in villages; organization of tournaments during secular and religious holidays shall be facilitated, local peculiarities of wrestling shall be identified, recorded and studied; they shall be popularized. Operation of wrestling clubs and sections in educational system shall be facilitated; organized tournaments shall be arranged, infrastructure shall be improved, etc.

11. Documentation and bibliography, related to the object (title, quantity, place of storage)

12. Initiator of assignation of the status (indicate contact information)

National Federation of Georgian Wrestling

13. Compiler of the Card (also indicate contact information)

Vladimir Nutsbidze 577 17 80 22; (edited by Guliko Kvantidze 21.12.2016)

14. The (ICH) carriers, participating in compilation of the Card and their contact information

Gela Beruashvili 555 20 01 04; Valeri Parunashvili - 592 50 40 15; Otar Kurashvili - 599 55 24 83; Malkhaz Beruashvili - 577 60 49 60; Jemal Mchedlishvili - 579 00 80 00.

15. Date of compilation of the Registration Card

26.03.2014, updated on 12.12.2016

Reçu CLT / CIH / ITH

Le

28 MARS 2017

N°

0124

საქართველოს მთავრობის განკარგულება

№601 2014 წლის 4 აპრილი ქ. თბილისი

„სპორტის სახელმწიფო პოლიტიკის დოკუმენტის“ დამტკიცების შესახებ

„საქართველოში სპორტის სახელმწიფო პოლიტიკის ხელშემწყობი უწყებათაშორისი საკოორდინაციო საბჭოს შექმნისა და მისი დებულების დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2013 წლის 22 მაისის №127 დადგენილებით დამტკიცებული „საქართველოში სპორტის სახელმწიფო პოლიტიკის ხელშემწყობი უწყებათაშორისი საკოორდინაციო საბჭოს დებულების“ მე-3 მუხლის საფუძველზე, დამტკიცდეს თანდართული „სპორტის სახელმწიფო პოლიტიკის დოკუმენტი“.

პრემიერ-მინისტრი ქ.

ირაკლი ღარიბაშვილი

Georgian Government Resolution

N601, April 4, 2013, Tbilisi

Sports State Policy Document Approval

Georgia State Interagency Coordinating Council of Sport for supporting the creation and approval of its regulations, on 22nd of May, 2013 the government approved a decree # 127, "Georgia State Interagency Coordinating Council in Sports for supporting the regulations," the third article, approved "Sports State Policy Document."

Prime Minister

Irakli Gharibashvili

სსიპ „საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის
ეროვნული სააგენტოს“ გენერალური დირექტორი

ბრძანება

№ 2/132

„~~2014~~“ - ~~2014~~ 2014წ.

ქ. თბილისი

„ქართული ჭიდაობისათვის“ არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის
სტატუსის მინიჭების შესახებ

საქართველოს უმნიშვნელოვანეს ისტორიულ-კულტურულ ფასეულობათა სამართლებრივი
დაცვის უზრუნველყოფის მიზნით, „საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის“ 51-ე,
52-ე, 53-ე მუხლების, „კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-15
მუხლის მე-3 პუნქტისა და საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნულ
სააგენტოსა და კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროს შორის გაფორმებული 2014 წლის 8
აპრილის №1 ადმინისტრაციული ხელშეკრულების 1-ელი მუხლის 1-ელი პუნქტის „ა“
ქვეპუნქტის შესაბამისად,

ვბრძანებ:

1. მიენიჭოს არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსი უძველესი
დროიდან დღემდე საქართველოში გავრცელებულ „ქართულ ჭიდაობას“;
2. დაევალოს სააგენტოს იურიდიულ სამსახურს ამ ბრძანების ამოქმედებიდან ერთი თვის ვადაში
ბრძანების დანართში მითითებული ობიექტების მონაცემების კულტურისა და ძეგლთა დაცვის
სამინისტროს ინტერნეტგვერდზე ასახვის მიზნით შესაბამისი ღონისძიების განხორციელება;
3. ბრძანება ამოქმედდეს გამოქვეყნებისთანავე.

ბრძანება შეიძლება გასაჩივრდეს დაინტერესებული მხარის მიერ ოფიციალური გაცნობიდან
ერთი თვის ვადაში საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროში (მისამართი: ქ.
თბილისი, სანაპირის ქუჩა N4).

გენერალური დირექტორი

ნიკოლოზ ანთიძე

Ordinance N2/130

Tbilisi, 4 August, 2014

On Granting the Status of The Intangible Cultural Heritage To “Georgian Wrestling”

In purpose of ensuring the legal protection of the essential historical and cultural values of Georgia, according to the articles 51, 52, 53 of “The General Administrative Code of Georgia”, paragraph 3 of the article 15 of “The Law of Georgia on Cultural Heritage Protection” and subparagraph a) of the paragraph 1 of the article 1 of the Administrative Agreement N1 between the National Agency of Cultural Heritage Protection of Georgia and Ministry of Culture and Monument Protection of Georgia, signed in April 8, 2014,

I issue the order:

1. “Georgian Wrestling” which is widespread in Georgia since ancient times to be given the status of intangible cultural heritage.
2. Charge the legal department of the agency to take relevant measures in order to publish the data of the objects listed in annex on the web page of The Ministry of Culture and Monument Protection of Georgia.
3. This ordinance shall become effective upon promulgation.

The ordinance may be appealed by the interested party within 1 month after an official notification, in The Ministry of Culture and Monument Protection of Georgia (Address: Sanapiro Str. 4, Tbilisi)

Signed and sealed

General Director

Nikoloz Antidze

საქართველოს მთავრობის დადგენილება

N24 2017 წლის 24 იანვარი ქ. თბილისი

არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის – „ქართული
ჭიდაობისათვის“ ეროვნული მნიშვნელობის კატეგორიის
განსაზღვრის შესახებ

მუხლი 1. „კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ“ საქართველოს
კანონის მე-18 მუხლის პირველი პუნქტის შესაბამისად, არამატერიალური
კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლს - „ქართულ ჭიდაობას“
განესაზღვროს ეროვნული მნიშვნელობის კატეგორია.

მუხლი 2. დადგენილება ამოქმედდეს გამოქვეყნებისთანავე.

პრემიერ-მინისტრი

გიორგი კვირიკაშვილი

საქართველოს ეროვნული
და აკადემიური მემკვიდრეობის
სამსახური

0702145-485317

13-10
01-17

Government of Georgia

Decree #24

Tbilisi, 24 January, 2017

On Determination of National Importance Category of Intangible Cultural Heritage –
“Georgian Wrestling”

Article 1. According to the paragraph 1, article 18 of the Law of Georgia on “Cultural Heritage Protection”, should be given the category of national importance to the intangible cultural heritage – “Georgian Wrestling”.

Article 2. This ordinance shall become effective upon promulgation.

Signed and sealed

Prime-minister

Giorgi Kvirikashvili

რეესტრის №	სახელწოდება	სახეობა	სტატუსი	დოკუმენტი	№	თარიღი	კატეგორია	დოკუმენტი	№	თარიღი	სადრეცხო ბარათის №	რეესტრში შეტანის თარიღი	შენიშვნა
1	ქართული მრავალმნიშვნელობა	სამემსრულებლო ხელოვნება, საზოგადოებრივი გამოცდილება	არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსი	საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს გენერალური დირექტორის ბრძანება	#2/268	09.12.2014						17.11.2011.	2001 წელს შევიდა Unesco-ს არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ხელშეწყობის შედეგების წესსაში
2	ქვევრი	საზოგადოებრივი გამოცდილება, ხელოსნობის დარგები და ტექნიკა	არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსი	საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის მინისტრის ბრძანება	#3/289	11.11.11	ეროვნული	საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულება	#91	08.02.2011		17.11.2011.	ქვევრის დამზადების ტექნოლოგია
3	ქვევრის ღვინის დაცემის უძველესი ქართული ტრადიციული მეთოდი	საზოგადოებრივი გამოცდილება, გარემოსთან დაკავშირებული გამოცდილება, ხელოსნობის დარგები და ტექნიკა	არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსი	საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის მინისტრის ბრძანება	#3/85	19.03.12	ეროვნული	საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულება	#257	30.03.2012		27.03.2012.	2013 წლის 4 დეკემბერს შევიდა Unesco-ს არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლების სიაში
4	"დედანა" (ქართული საწინააღმდეგარსო მუცლის იაკობ ვიგნაშვილისეული მეთოდი)	საზოგადოებრივი გამოცდილება	არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსი	საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის მინისტრის ბრძანება	#03/43	12.03.13	ეროვნული	საქართველოს მთავრობის დადგენილება	#295	14.04.2014		25.03.2013	
5	ცეკვა ვერხული	სამემსრულებლო ხელოვნება	არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსი	საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის მინისტრის ბრძანება	#03/43	12.03.13	ეროვნული					25.03.2013	
6	ბერიკაობა	სამემსრულებლო ხელოვნება, საზოგადოებრივი გამოცდილება	არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსი	საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის მინისტრის ბრძანება	#03/43	12.03.13						25.03.2013	
7	კახური მრავალმნიშვნეობა	სამემსრულებლო ხელოვნება, საზოგადოებრივი გამოცდილება	არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსი	საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის მინისტრის ბრძანება	#03/43	12.03.13						25.03.2013	
8	ქალაქური მრავალმნიშვნეობა	სამემსრულებლო ხელოვნება, საზოგადოებრივი გამოცდილება	არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსი	საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის მინისტრის ბრძანება	#03/43	12.03.13						25.03.2013	
9	სამეფო ლიტერატურული ფორმის ტრადიცია _ ჟურნალი "დილა"	ზეპირი ტრადიციები და გამოსატყობი ფორმები, საზოგადოებრივი გამოცდილება	არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსი	საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის მინისტრის ბრძანება	#03/207	13.11.13						25.11.2013	
10	ცეკვა "ზორუმი"	სამემსრულებლო ხელოვნება	არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსი	საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის მინისტრის ბრძანება	#03/207	13.11.13						25.11.2013	
11	მესხური ყველი "ტენილი" - ის დამზადების ტექნოლოგია	საზოგადოებრივი გამოცდილება, გარემოსთან დაკავშირებული გამოცდილება, ხელოსნობის დარგები და ტექნიკა	არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსი	საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის მინისტრის ბრძანება	#03/207	13.11.13						25.11.2013	
12	"თეატრალური უნივერსიტეტის ყოველწლიური სტუდენტად კურსის ტრადიცია - გრძობის ცხების ცერემონია"	ზეპირი ტრადიციები და გამოსატყობი ფორმები, სამემსრულებლო ხელოვნება, საზოგადოებრივი გამოცდილება	არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსი	საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის მინისტრის ბრძანება	#03/234	24.12.13						05.01.2013	
13	ქართული პერიოდიკის უწყვეტი ტრადიცია - ლიტერატურული ჟურნალი "ვისკარი"	საზოგადოებრივი გამოცდილება	არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსი	საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის მინისტრის ბრძანება	#03/234	24.12.13						05.01.2013	
14	"ლაღობის წყლების ტექნოლოგია და კულტურა"	საზოგადოებრივი გამოცდილება, გარემოსთან დაკავშირებული გამოცდილება, ხელოსნობის დარგები და ტექნიკა	არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსი	საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის მინისტრის ბრძანება	#03/234	24.12.13						05.01.2013	
15	"ქართული ქივილი"	საზოგადოებრივი გამოცდილება	არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსი	საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის მინისტრის ბრძანება	#2/130	04.08.2014	ეროვნული	საქართველოს მთავრობის დადგენილება	#24	24.01.2017		25.09.2014	

16	უძველესი ფშაური საკვები პროდუქტი - „დამალხაჭო“ (დამალი ხაჭო) დამზადების ტექნოლოგია და კულტურა	საზოგადოებრივი გამოცდილება, გარესამყაროსთან დაკავშირებული გამოცდილება, ხელისნობის დარგები და ტექნიკა	არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის მგვლის სტატუსი	საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის მინისტრის ბრძანება	#2/156	03.09.2014					25.09.2014	
17	„ქართული ანმანის სამი უძველესი სახეობის ციხელი კულტურა“	ზეპირი ტრადიციები და გამოხატვის ფორმები, საზოგადოებრივი გამოცდილება	არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის მგვლის სტატუსი	საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს გენერალური დირექტორის ბრძანება	#2/33	19.03.2015	ეროვნული	საქართველოს მთავრობის დადგენილება	#116	19.03.2015	20.03.2015	2016 წლის 30 ნოემბერს შევიდა Unesco-ს არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის მგვლების სიაში
18	სვანური ხალხური საკრავის „ჭუნირი“ დამზადების ტრადიციული მეთოდი	საზოგადოებრივი გამოცდილება, ხელისნობის დარგები და ტექნიკა	არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის მგვლის სტატუსი	საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს გენერალური დირექტორის ბრძანება	#2/34	9.03.2015					20.03.2015	
19	სვანური ქუდის დამზადების ტექნოლოგია	საზოგადოებრივი გამოცდილება, ხელისნობის დარგები და ტექნიკა	არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის მგვლის სტატუსი	საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს გენერალური დირექტორის ბრძანება	#2/34	9.03.2015					20.03.2015	
20	სვანური სამზარეულო – ფეტვინი საჭაურის დამზადების ტრადიციული მეთოდი	საზოგადოებრივი გამოცდილება	არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის მგვლის სტატუსი	საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს გენერალური დირექტორის ბრძანება	#2/34	9.03.2015					20.03.2015	
21	სვანური სამზარეულო – კუმდარის (სვან. კუმდ) დამზადების ტრადიციული მეთოდი	საზოგადოებრივი გამოცდილება	არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის მგვლის სტატუსი	საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს გენერალური დირექტორის ბრძანება	#2/34	9.03.2015					20.03.2015	
22	სვანური სამზარეულო – სვანური მარილის დამზადების ტრადიციული მეთოდი	საზოგადოებრივი გამოცდილება	არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის მგვლის სტატუსი	საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს გენერალური დირექტორის ბრძანება	#2/34	9.03.2015					20.03.2015	
23	სვანური სამზარეულო – თამშგამის დამზადების ტრადიციული მეთოდი	საზოგადოებრივი გამოცდილება	არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის მგვლის სტატუსი	საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს გენერალური დირექტორის ბრძანება	#2/34	9.03.2015					20.03.2015	
24	„ვეფხისტყაოსნის“ ზეპირად ცოდნის ტრადიცია	საზოგადოებრივი გამოცდილება, ზეპირი გამოხატვის ფორმა	არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის მგვლის სტატუსი	საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს გენერალური დირექტორის ბრძანება	#2/67	30.09.2015					7.10.2015	
25	ზემო სვანეთში სამკურნალო – მინერალური, მყვე წყლების: მუვირი, არცხელი, კარლდ, ლეგაბ, სიტის, კვიდილაშის და შდგის მოხმარების	გარე სამყაროსთან დაკავშირებული გამოცდილება	არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის მგვლის სტატუსი	საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს გენერალური დირექტორის ბრძანება	#2/276	8.10.2015					15.10.2015	
26	„სვანური ხალხური საკრავი “ჩანგის“ დამზადების ტრადიციული მეთოდი“	ტრადიციული ოსტატობა და ხელსაქმე	არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის მგვლის სტატუსი	საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს გენერალური დირექტორის ბრძანება	#2/276	8.10.2015					15.10.2015	
27	ზეზე კვეთის ტრადიცია – ორნამენტული სვანურ ტრადიციულ საცხოვრისსა და საყოფაცხოვრებო დანიშნულების ნივთებში	ტრადიციული ოსტატობა და ხელსაქმე	არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის მგვლის სტატუსი	საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს გენერალური დირექტორის ბრძანება	#2/276	8.10.2015					15.10.2015	
28	ქართული პერიოდიკის უწყვეტი ტრადიცია - ლიტერატურული ჟურნალი „განთიადი“	საზოგადოებრივი გამოცდილება	არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის მგვლის სტატუსი	საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს გენერალური დირექტორის ბრძანება	#2/277	8.10.2015					15.10.2015	

29	კახური ჩურჩხელის დამზადების ტექნოლოგია	საზოგადოებრივი გამოცდილება	არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსი	საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს გერარალური დირექტორის ბრძანება	#2/305	30.10.2015	7.11.2015
30	კახური ქუდის დამზადების ტრადიციული მეთოდი	ტრადიციული ხელსაქმე და ხელოსნობა	არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსი	საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს გერარალური დირექტორის ბრძანება	#2/305	30.10.2015	7.11.2015
31	კახური პურის (დედას პური) დამზადების ტექნოლოგია	საზოგადოებრივი გამოცდილება	არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსი	საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს გერარალური დირექტორის ბრძანება	#2/305	30.10.2015	7.11.2015
32	მეთუნეობის უძველესი ტრადიცია ვარდისუბანში	ტრადიციული ხელსაქმე და ხელოსნობა	არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსი	საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს გერარალური დირექტორის ბრძანება	#2/305	30.10.2015	7.11.2015
33	ზარით დაკრძალვის სენური რიტუალი	ზეპირი ტრადიციები და გამოსატყვის ფორმა, სამემსრულბლო ხელოვნება, საზოგადოებრივი გამოცდილება	არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსი	საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს გერარალური დირექტორის ბრძანება	#2/38	19.02.2016	16.03.2016
34	ბაზიერობა (დამქერი ფრინველი ანუ ბაზით ნადირობა)	მტადებელი საზოგადოებრივი გამოცდილება, გარესსამყროსთან დაკავშირებული გამოცდილება	არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსი	საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს გერარალური დირექტორის მოადგილის ბრძანება	#2/337	11.10.2016	27.10.2016

Reg. No	Name	Type	Status (document, No, date)	Category (document, No, date)	Rec. card No	Date of entering into the register	Note
1	Georgian polyphony	Performance art, social experience	Status of intangible cultural heritage monument Order of the General Director of the National Agency for Cultural Heritage Protection of Georgia #2/268 09.12.2014			17.11.2011.	Was entered into the UNESCO List of Uncreated Masterpieces of Intangible Cultural Heritage in 2001
2	Kvevri	Public experience, fields of hand	Status of intangible cultural heritage monument Order of the Minister of Culture and Monument Protection of Georgia #3/289 40858	National Decree of the President of Georgia #91 08.02.2011		17.11.2011.	Kvevri making technology
3	The Ancient Georgian Traditional Qvevri Winemaking Method	Public experience, experience related to outward, fields of handicraft and technique	Status of intangible cultural heritage monument Order of the Minister of Culture and Monument Protection of Georgia #3/85 40987	National Decree of the President of Georgia #257 30.03.2012		27.03.2012.	Was entered into the UNESCO List of Intangible Cultural Heritage Monuments on December 4, 2013.
4	"Deda Ena" "Mother Tongue" (The textbook of the Georgian original alphabetical teaching method created by Jakob Gogebashvili)	Public experience,	Status of intangible cultural heritage monument Order of the Minister of Culture and Monument Protection of Georgia #03/43 41345	National Resolution of the Government of Georgia #295 14.04.2014		41358	
5	Dance Perkhuli (round dance)	Performance art	Status of intangible cultural heritage monument Order of the Minister of Culture and Monument Protection of Georgia #03/43 41345	National		41358	
6	Berikaoba	Performing art and Public experience	Status of intangible cultural heritage monument Order of the Minister of Culture and Monument Protection of Georgia #03/43 41345			41358	
7	Kakhetian Mravalzhameri	Performance art, social experience	Status of intangible cultural heritage monument Order of the Minister of Culture and Monument Protection of Georgia #03/43 41345			41358	
8	Urban "Mravalzhameri"	Performing art and Public experience	Status of intangible cultural heritage monument Order of the Minister of Culture and Monument Protection of Georgia #03/43 41345			41358	
9	Tradition of Georgian literary children's magazine - Magazine "Dila"	Oral traditions and expression forms, Public experience	Status of intangible cultural heritage monument Order of the Minister of Culture and Monument Protection of Georgia #03/207 41591			41603	
10	Dance "Khorumi"	Performance art	Status of intangible cultural heritage monument Order of the Minister of Culture and Monument Protection of Georgia #03/207 41591			41603	
11	Technology of making Meskhan cheese "Tenili"	Social experience, experience, related to external world, branches and techniques of handicraftsmanship	Status of intangible cultural heritage monument Order of the Minister of Culture and Monument Protection of Georgia #03/207 41591			41603	
12	"Annual tradition student initiation ceremony of the University of Theatre ceremonial of anointing with make-up"	Oral traditions and expression forms, performance art, social experience	Status of intangible cultural heritage monument Order of the Minister of Culture and Monument Protection of Georgia #03/234 41632			41279	
13	Continuous tradition of Georgian periodical publication - literary magazine "Tsiskari"	Social experience	Status of intangible cultural heritage monument Order of the Minister of Culture and Monument Protection of Georgia #03/234 41632			41279	
14	"Technology and culture of Lagidze waters"	Social experience, experience, related to external world, branches and techniques of handicraftsmanship	Status of intangible cultural heritage monument Order of the Minister of Culture and Monument Protection of Georgia #03/234 41632			41279	
15	Georgian wrestling	Public experience, performance art, branches and techniques of handicraftsmanship	Status of intangible cultural heritage monument Order of the Minister of Culture and Monument Protection of Georgia #2/130 04.08.2014	National Resolution of the Government of Georgia #24 24.01.2017		25.09.2014	

16	Technology and culture of ancient Pshavian food product "Dambalkhacho" (soaked cottage cheese)	Social experience, experience, related to external world, branches and techniques of handicraftsmanship	Status of intangible cultural heritage monument	Order of the Minister of Culture and Monument Protection of Georgia	#2/156	03.09.2014				25.09.2014		
17	Living culture of three writing systems of Georgian alphabet	Oral traditions and expression forms, social experience	Status of intangible cultural heritage monument	Order of the General Director of the National Agency for Cultural Heritage Protection of Georgia	#2/33	19.03.2015	National	Resolution of the Government of Georgia	#116	19.03.2015	20.03.2015	Was entered into the UNESCO List of Intangible Cultural Heritage Monuments on November 30, 2016
18	Traditional method of making Svanetian folk instrument "Chuniri"	Social experience, branches and techniques of handicraftsmanship	Status of intangible cultural heritage monument	Order of the General Director of the National Agency for Cultural Heritage Protection of Georgia	#2/34	9.03.2015					20.03.2015	
19	Technology of making Svanetian hat	Social experience, branches and techniques of handicraftsmanship	Status of intangible cultural heritage monument	Order of the General Director of the National Agency for Cultural Heritage Protection of Georgia	#2/34	9.03.2015					20.03.2015	
20		Social experience	Status of intangible cultural heritage monument	Order of the General Director of the National Agency for Cultural Heritage Protection of Georgia	#2/34	9.03.2015					20.03.2015	
21	Svanetian cuisine - traditional method of making Kubdari (Svan. "Kubed")	Social experience	Status of intangible cultural heritage monument	Order of the General Director of the National Agency for Cultural Heritage Protection of Georgia	#2/34	9.03.2015					20.03.2015	
22	Svanetian cuisine - traditional method of making Svanetian salt	Social experience	Status of intangible cultural heritage monument	Order of the General Director of the National Agency for Cultural Heritage Protection of Georgia	#2/34	9.03.2015					20.03.2015	
23	Svanetian cuisine - traditional method of making Tashmjabi	Social experience	Status of intangible cultural heritage monument	Order of the General Director of the National Agency for Cultural Heritage Protection of Georgia	#2/34	9.03.2015					20.03.2015	
24		Social experience, form of oral expression	Status of intangible cultural heritage monument	Order of the General Director of the National Agency for Cultural Heritage Protection of Georgia	#2/67	30.09.2015					7.10.2015	
25	Tradition of use of medicinal- mineral, acid waters - Mugviri, Artskheeli, Kakhrld, Legab, Seti, Kvedilashi and Shdegi - in Zemo Svaneti	Experience, related to external world	Status of intangible cultural heritage monument	Order of the General Director of the National Agency for Cultural Heritage Protection of Georgia	#2/276	8.10.2015					15.10.2015	
26	Traditional method of making of Svanetian folk instrument "Changi"	Traditional handicraft and handiwork	Status of intangible cultural heritage monument	Order of the General Director of the National Agency for Cultural Heritage Protection of Georgia	#2/276	8.10.2015					15.10.2015	
27	Tradition of wood engraving - ornaments on Svanetian traditional dwelling and household appliances	Traditional handicraft and handiwork	Status of intangible cultural heritage monument	Order of the General Director of the National Agency for Cultural Heritage Protection of Georgia	#2/276	8.10.2015					15.10.2015	
28	Continuous tradition of Georgian periodical publication - literary magazine "Gantiadi"	Social experience	Status of intangible cultural heritage monument	Order of the General Director of the National Agency for Cultural Heritage Protection of Georgia	#2/277	8.10.2015					15.10.2015	
29	Making technology of kakhetian Churchkhela	Social experience	Status of intangible cultural heritage monument	Order of the General Director of the National Agency for Cultural Heritage Protection of Georgia	#2/305	30.10.2015					7.11.2015	

